Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

TORBEN JENSEN

DEN GAMLE DRAGON FRA 48

KØBENHAVN
KARL SCHØNBERGS FORLAG
BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI
1901

FORORD

Skildringen «Den gamle Dragon fra 48» er ikke en lavet, men en virkelig om end meget æventyrlig Livshistorie. Johan Frederiksen, der her fortæller om sine mange Oplevelser i et langt og meget bevæget Liv, er en saa ærlig og paalidelig Olding, at ingen, som kender ham, tvivler om, at han har oplevet, hvad han fortæller. Han maatte have været en studeret og meget belæst Mand, om han skulde have bestaaet i de mange Krysforhør, han har været underkastet af Folk, som har Kendskab til de af ham skildrede Steder, Personer, Kulturforhold og vor Strid for Sønderjylland. Han er en god dansk Mand, altid slagfærdig, men samtidig hensynsfuld, altid sig selv og stadig et Bevis paa, at han er den udviklede Arbejder, der har haft ganske andre store og indholdsrige Bøger at lære af end de, som sædvanlig ligger for. Han minder om gammel nordisk Kraft og Snille, tager fat som en Sagnhelt og fortæller som en Sagamand. Kampen for Dansk og for Danmark gjorde ham hjemløs, og han blev en farende Svend. Lig en Stærkodder med Sækken

paa Nakken — rigtignok ingen Pengesæk — vandrede han en god Del af Evropa rundt og delte derefter Kaar med fattige Arbejdere i Moderlandet. Han er hverken sleben eller poleret, langt mindre raffineret. Der er i ham lidt af en Karl XII og af en Tordenskjold. Om nogen vil finde, at han kun er et Stykke af en Slagsbroder, da smiler han derad. Han lærer aldrig af andre at danne sig en Mening; han tænker og taler frit, men handler lovbundet.

Jeg har været noget betænkelig ved at lade Skildringen komme frem for Offentligheden; thi jeg anser saa langt fra Johan Frederiksen for en saa betydelig Person eller for en saa tiltrækkende Skikkelse, at hans Navn bør overgives til Kulturhistorien. Men paa den anden Side har jeg fundet, at Mandens højst æventyrlige Liv fortjente at drages frem for Almenheden, da hans mange mærkelige Oplevelser kaster et Strejflys over en Mængde Livs- og Kulturforhold især i ældre Tider baade i Ind- og Udland og viser et interessant og mærkeligt Livsløb. Da tilmed forskellige kendte Forfattere som Edv. Egeberg, A. Kristensen og Zak. Nielsen har læst Haandskriftet og tiltraadt mine Udtalelser om det, overgives det til Almenheden i Haab om, at det vil bidrage ikke blot til Forstaaelse af de skildrede Kulturforhold, men ogsaa til at øge Agtelsen for den jævne, trofaste Arbejders Liv.

Torben Jensen.

Jeg kaldes Johan Tysker, men jeg hedder Johan Frederiksen, og Tyskernavnet huer mig ikke; thi jeg har levet det meste af mit Liv i Danmark, er dansk Undersaat og en god dansk Mand. Ingen skal uhævnet raabe «Tysker» efter mig; thi disse her — Næverne — har været med i mangen Bataille, og de kan endnu forsvare deres Ejers Navn og Ære.

Jeg er en gammel Ulk, 80 Aar, hvidskægget og graahaaret; men endnu har jeg Sundhed og et godt Humør; jeg spiser og sover udmærket, er min egen Herre, reder selv mit Leje, og tjener selv min Føde. Jeg er selv Kone, Pige, Mand og Dreng. Jeg bryder mig ikke om Alderdomsunderstøttelseslov eller Forsørgelsesret. Jeg passer mig selv og taaler ikke, at nogen kommer mig for nær. Godmodig er jeg af Naturen; men bliver jeg vred og fornærmet, da slaar jeg fra mig. «Frygt Gud og følg Landevejen», det har stadig været mit Valgsprog, og jeg har været godt tilpas ved at følge det. —

Hvorledes jeg ser ud? Ja, kom og se paa mig, mens jeg lever. Jeg holder ikke af at beskrive mig selv; thi jeg bruger sjældent Spejl, og det var noget imod min Vilje, at man fik mig til at sidde for en Fotograf.

Hvad jeg fortæller er Oplevelser. Jeg behøver ikke at farve Historierne; thi de har Farve nok i sig selv. Lige saa lidt behøver jeg at kaste Slør over noget; thi: Johan maatte altid beholde Agtelsen for sig selv.

Jeg er født i Haaby, Høttne Herred i Gottorp Amt den 26. Decbr. 1819. Min Barndom og Ungdom levede jeg saaledes under den danske Regering i Fr. VI's Tid. Det danske Sprog fik jeg dog ikke lært som Barn; thi i mit Hjem som i Byen og Egnen taltes Plattysk. I Skolen var Undervisningen paa Tysk. — 14 Dage gammel blev jeg bragt hen til min Bedstemoder. Da jeg var 5 Aar gammel, døde hun, og jeg maatte vende tilbage til mit Hjem. Et Minde har jeg fra Opholdet hos min Bedstemoder. Der boede ved Siden af hende en gammel rig Aftægtsmand. Han holdt to Rideheste og seks Malkekøer og førte et flot Liv. Hans Navn var Henrik Schi. Han holdt af mig og tog mig ofte med sig ind, viste mig Vaaben og Jagtredskaber og fortalte Historier for mig. Alt var rigt og herligt i hans Hus; men en tung Sky hvilede desuagtet over det: hans eneste Datter var sindssvag. Hun var vild og ustyrlig over for andre, men god mod mig, og vi legede mange Timer med hinanden. Gamle Henrik Schi bad saa mindelig om at faa Lov til at beholde mig og sørge for min Opdragelse, nu da Bedstemoder var død, og Fader havde mange Børn at forsørge. Min Fader takkede for det gode Tilbud, men afslog det, da han vidste, at Tilbudet blev givet for den sindssyge Datters Skyld, og han

skønnede heldigvis, at hendes daglige Omgang var uheldig for et Barn. Jeg kom altsaa tilbage til mit Hjem. Et Aar efter døde min Moder, og en Husholder blev kort efter min Stedmoder. Skønt min Fader holdt henved 30 Kreaturer og 6—8 Heste, betragtedes vi dog som Smaabønder og regnedes i Klasse med Smaakaarsfolk. Det var trange Tider, og det kneb med at skaffe Føde og Klæder, svare Skatter og Afgifter. Pengene var faa og dyre. En Daglejer gav man hellere 1 Skp. Rug end 2 lybske Skilling for en Dags Arbejde. En Hest kostede kun 5 à 6 Daler, og en Ko 3—4 (5 Daler = 16 Kr.). — Vi var mange Børn i Hjemmet. Jeg var den yngste af Flokken efter Faders første Ægteskab, og jeg blev ogsaa den mindste. Ja, Folk synes, jeg er stor, og sjældent ser jeg ogsaa min Ligemand for ikke at sige min Overmand; men Folket bliver svagere. I min Barndom havde vi Drenge og Mænd, som det var en Fornøjelse at tage Maal efter. Da blev Børnene ikke som nu opflaskede med Smiger og madede med Slikkerier. Det kan nok være, vi lærte at tage den beskedne Plads ved Bordet og gøre vor Tur med ved Arbejdet. Meget har jeg slidt i de 4 Snese Aar, jeg har levet; men aldrig faldt Arbejdet mig tungt; thi jeg lærte det som Barn, og jeg lærte Nøjsomhed derved. Da jeg begyndte at gaa i Skole, begyndte jeg ogsaa at tærske med. Oppe Kl. 3 eller 4 hver Morgen om Vinteren og ude i den store, rummelige Lo, gjorde jeg min Tur sammen med Gaardens øvrige Folk. Min Plejl var endnu kun lille, jeg sad paa Knæene og svang min

tre Fod lange, men tykke Stok; jeg maatte holde Slag med de andre og blev ikke saa sjældent opmuntret ved et: «Slaa til, Dreng!» —

Den Dag kom, da jeg maatte i Skole. Der var bygget en ny Skole nær ved mit Hjem. I den boede Læreren. Jeg havde Modvilje mod ham, inden jeg kom i Skole, og jeg var fast besluttet paa, at han skulde ikke bøje mit vistnok alt for stridige Sind. Maaske var Grunden dertil, at jeg en Dag hørte Fader sige til Læreren: «Her er en Strikke, og dersom De ser min Dreng klatre i Træerne eller stjæle Æbler, saa hæng ham i den». En Dag, som jeg morede mig i det højeste Æbletræ, kom Læreren, og jeg tænkte straks, at nu skulde jeg hænges. Først trøstede jeg mig ved, at han ikke kunde komme op til mig; men da jeg saa ham med sikre Tag stige op i Træet og nd paa den Gren, hvor jeg sad med Lommerne fulde af Æbler, fattede jeg en stor Beslutning, lod mig dumpe fra Gren til Gren, indtil jeg endelig uskadt naaede Jorden. Da slog jeg en Skoggerlatter op og raabte tilbage til Læreren, som sad i Træet: «Den Gang fik De mig ikke!» Naar jeg under hele min Skolegang havde en sikker Følelse af, at Læreren bar Nag til mig; da søgte jeg Grunden dertil i den lange Næse, jeg gav ham i Æbletræet i min Faders Have. I Skolen gik det altid trevent. Jeg havde ingen Lyst og betragtede Læreren som min værste Bussemand. Hvad jeg skulde lære, lærte jeg til Punkt og Prikke, ikke for Guds Skyld og heller ikke for Lærerens eller Skolens Skyld, langt mindre for min egen Fremtids Vel; thi

jeg havde ikke Spor af Begreb om Nytten af disse Visdommens Perler. Jeg lærte, hvad jeg skulde, ifølge Faders Formaning — den fik jeg eftertrykkelig at føle — og Moders Lov. „Moder! ja, hun kunde stryge mig kærligt over Kinden og se saa god og kærligt paa mig, og hun fik mig til alt, ogsaa til at lære Lektier. Læreren havde selv to Drenge, noget ældre end jeg, — de skulde være dygtigere; men jeg kunde altid stikke dem, og det morede mig. Prygl hørte til Dagens Orden, og jeg fik min rigelige Part. Af tre Grunde fik jeg mere end de andre: 1) Jeg var dygtigere end Lærerens egne Drenge. 2) Jeg vilde ikke lade mig hænge, fordi jeg klatrede i Træerne og plukkede Æbler i min Faders Have, og 3) fordi jeg var Søn af en fattig Bonde. Det ærgrede mig, at rige Folks Børn kunde gøre, hvad de vilde, og Læreren turde ikke røre dem. Jeg blev mere og mere bitter, og endnu sidder der en Braad i Hjertet og hvisker om, at der skete Johan Uret, da han gik i Skole. Men det gotter mig, naar jeg tænker paa, hvor mange Gange jeg skulkede fra Skolen og fik Lov til at være med i Arbejdet hjemme.

Det var paa en egen Maade, jeg kom ud af Skolen og fik, hvad jeg kaldte en storartet Hævn over Læreren. Aldrig kunde jeg læse min Lektie godt nok op for ham, og derfor slog han mig stadig i Hovedet enten med Bibelen eller med Salmebogen. Jeg blev ked af disse Dask og klagede til Fader. Jeg fik den Oprejsning, at jeg kunde hilse Læreren og sige, at han kunde bruge en Stok at slaa mig

med. Da jeg Dagen efter kom i Skolen, var jeg fast bestemt paa at følge den givne Tilladelse. Efter at have faaet et Par dygtige Dask af en stor, tyk Bog stod jeg op mod Læreren og sagde: «Jeg skulde hilse Dem fra min Fader og sige, at jeg ikke skal have Slag i Hovedet af gudelige Bøger, og hvis De synes, at jeg skal have Prygl, saa maa De slaa mig med en Stok.» Læreren studsede, men fulgte virkelig Anmodningen og gik ud for at hente det mere passende Prygleredskab. Skulde du nu lade dig slaa fordærvet, Johan! tænkte jeg. Jeg var nok kun 12 Aar; men jeg tog en Tønde Rug og bar som andre Karle, og jeg følte mig i høj Grad krænket. Det onde kom op i mig, og Trods og Vrede fik mit Blod i Kog. I Dag skulde der staa et Hovedslag. Læreren kom ind med en tyk Stok i Haanden: «Johan, kom her!» Jeg blev siddende paa min Plads ved Bordet. Nok en Opfordring, og jeg knugede Hænderne om Bordbenene; thi jeg anede, hvad der vilde ske. Lærerens kraftige Haand faldt tungt ned paa min Ryg, og jeg skulde rykkes op fra min Plads og ud paa Gulvet, for at han ret kunde komme til at prygle mig. Men jeg holdt fast. Tavler og Bøger røg paa Gulvet, et Par Tavler gik i Stykker, og min Trøje blev flænget. Men jeg maatte følge, og efter mange faste Tag var jeg anbragt i en svinebøjet Stilling foran min Lærer med Hovedet under Skrævet af ham, og Bankningen gik for sig. Men jeg stod ikke rolig og lod mig slaa. Vi dansede rundt, og Skæbnen vilde, at Læreren snublede, stødte Hovedet mod Bordkanten, faldt paa Gulvet

og tabte Stokken. Jeg slap for flere Prygl den Dag. Da jeg kom i Orden, forstod jeg, at jeg havde gjort noget helt forfærdeligt; men hvad Følgerne end vilde blive: jeg fortrød ikke min Bedrift, og ingen skulde faa mig til at bede om Forladelse, ikke engang min Moder, og hun vilde ikke forlange det af mig. Af Lærerens Drenge fik jeg at vide, at der var indgivet Klage over mig til Præsten, og at Sognefogden og to Skoleforstandere — et Par Storbønder — vilde møde i Skolen den følgende Fredag Eftermiddag, og saa skulde jeg eksemplarisk afstraffes for min syndige og respektstridige Opførsel i Skolen. Fredag Middag fortalte jeg min Moder alt og bad hende at faa Fader til at sende mig til Mølle den Eftermiddag. Hun gik ud og talte med ham, og de talte længe sammen. Jeg lyttede og hørte hende sige: «Du kan jo gøre, som du vil, Jocum! Johan er nok din Dreng, og jeg er kun hans Stedmoder; men jeg synes, det er Synd, at han altid skal være Syndebuk i Skolen, og han er ikke værre end andre Drenge». Kort efter kom Fader ind. Han gik hen til mig og sagde kort og bestemt: Gaa, min Dreng! Jeg har intet Ærinde til Møllen i Dag». Faders Taarer i Øjet var mig en Gaade, men Moders opmuntrende Nik til mig fortalte, at naar det kneb, saa kunde jeg stole paa Fader. Moder tog sin Spinderok og satte sig ved Vinduet, Fader gik ud i Stalden, jeg til Skole. Jeg havde godt nok gættet Moders Plan. Hun vilde se efter, naar Sognefogden og Skoleforstanderne gik ind i Skolen. Saa vilde hun faa Fader til at gaa

bagefter og tage sin Dreng i Forsvar. Min Fader plejede ikke at sige meget; men hvad han sagde, havde Vægt og blev hørt, og han var en bomstærk Karl, der var lige saa bekendt som frygtet for sin Styrke. Jeg sad den Eftermiddag og keg stadig ud af Vinduet. Først kom Sognefogden og saa de to Storbønder. Læreren gik ud og bød dem ind til sig. «Du faar Prygl i Eftermiddag, Johan!» sagde Børnene til mig; thi alle vidste, hvorfor de fremmede kom. Da saa jeg Fader skride sindig hen imod Skolen med Piben i Munden og Stokken i Haanden. I det samme gik Døren op, og Sognefogden kaldte mig ud fra min Plads. Jeg gik ikke godvillig, men maatte følges, og saa skulde Afbankningen gaa for sig. Der blev ikke engang holdt en Formaningstale. De mente vel som saa, at Ord til Drenge var spildte. De to holdt mig, og den tredje slog. Læreren saa til. Da gik Døren op, og Fader traadte ind. «Hvad gør I ved min Dreng?» raabte han og hævede Stokken. De slap mig for at værge sig mod ham. Da greb jeg en Klods i hver Haand, sprang hen ved Siden af Fader og sagde: «Fader! Kan I staa Jer, for ellers kan jeg hjælpe?» Men jeg blev modtaget med en barsk Tilrettevisning: «Dreng! Sæt Klodserne paa! Jeg slaar selv, hvor jeg vil, og hvem jeg vil.» Der blev Ro. Fader bød mig hente mine Bøger og følge ham, og da vi gik ud af Døren, hørte jeg ham sige til Skoleforstanderne: «Nu tager jeg min Dreng ud af Skolen og skal nok selv læse med ham og lære ham, hvad Skolen fordrer; thi jeg vil ikke have

ham gjort til Krøbling.» Paa den Maade blev jeg udskreven af Skolen, da jeg var 12 Aar gammel, fire Aar før Tiden; thi Drengene gik i Skole, til de var 16 Aar, somme til de var 18—19 Aar.

Læsningen hjemme gik med Lyst og Glæde. Jeg lærte alt, naar jeg blot maatte blive fri for Skolen og faa Lov til at følge med til Arbejdet i Gaarden, paa Mark og i Skov.

Men hvorledes vilde det gaa med Konfirmationen? Præsten holdt med Læreren og vilde have mig i Skole igen. Der blev klaget, og Fader skulde møde baade her og der. Men saa blev der Visitats i Skolen. Præsten, Provsten, Biskoppen og mange Storbønder vilde give Møde. Fader sagde mig, at jeg maatte med. Selv vilde han ogsaa med, og han sagde fortrolig til mig: «Jeg sætter mig et Sted i Skolen, hvor du altid kan se mig. Naar jeg sænker Hovedet og ser ned, svarer du ikke; løfter jeg Hovedet lidt, svarer du noget, og sidder jeg ret op og ser lige ud, da svarer du rask.» Jeg fik min Plads anvist paa en af de nederste Bænke mellem nogle Smaadrenge, som stavede. Overhøringen begyndte. Vor Lærer skulde først katekisere. Det gik daarligt. Jeg saa paa Fader. Hovedet var sænket. Min Mund kom ikke op. Saa prøvede en anden Lærer. Hovedet kom lidt op. Et Par raske Svar gav jeg og tog Tonen helt fra de andre Børn. Saa sank Hovedet igen. Til sidst skulde Degnen tale med os. Nu sad Fader ret op, og jeg svarede rask, højt og tydeligt. Da kom Provsten hen til mig, klappede

mig paa Skulderen og sagde: «Du er en flink Dreng. Hvad hedder du?»

«Johan.»

«Hvorfor sidder du her? Du er vist kommen paa en forkert Plads?»

«Læreren har sagt, jeg skulde sidde her.»

«Tag du dine Bøger og sæt dig øverst. Og sig mig saa: hvad hedder din Fader?»

«Han sidder der!» svarede jeg og pegede paa ham. Derved opnaaede Fader, hvad han ønskede, at faa en Samtale med Provsten, og Enden paa Visitatsen blev, at jeg herefter skulde søge Skolen hos Degnen i Sehested, og saa vilde Provsten anbefale et Andragende om at faa mig konfirmeret allerede til Paaske, skøndt jeg til den Tid kun blev $15^1/_4$ Aar. Ansøgningen blev bevilget. Jeg flyttede hen til min Farbroder Frederik. Om Morgenen tærske, om Aftenen hjælpe at skære Hakkelse og om Dagen enten i Skole eller til Præsten. Degnen forstod bedre at tage mig, og vi blev gode Venner. Jeg havde en udmærket Sangstemme; den blev bemærket og rost, og jeg var meget stolt af at være med i Koret, der sang ved Begravelser og andre højtidelige Lejligheder. Degnen gav mig 4 Skilling, hver Gang jeg sang ved slige Lejligheder. Jeg fik baade Penge og Ros, og jeg følte mig i høj Grad hædret. Hos Præsten gik det mindre godt. Jeg vidste, at han havde holdt med min forrige Lærer, og naar han gav os Formaninger, og dem fik vi mange af, da havde han en sær Tilbøjelighed til at se paa mig. Min Farbroder havde to Børn — en Søn og

en Datter, — som gik til Konfirmationsforberedelse, og han lod altid mig nyde samme Ret som sine egne Børn. Naar de fik en Hane og en Snes Æg til Præsten-eller til Degnen, fik jeg samme Gave at bringe. Til Paaske fik vi hver en Specie at give Præsten. Paa Vejen til Præsten gik jeg ind i Kroen og bad Krokonen om at bytte mig den. Om hun anede Hensigten, ved jeg ikke; men hun opfyldte mit Ønske, gav mig 2 Daler for Specien, saa længe og prøvende paa mig og sagde til sidst: «Du er en køn Dreng og vist ogsaa en god Dreng. Og da du er Jocums Søn fra Haaby, kunde vi nok have Lyst til at leje dig, naar du er konfirmeret; thi du skal jo vist ud at tjene.» Jeg fortalte hende, at jeg var fæstet, og skyndte mig ud snarest muligt. Da vi kom hjem fra Præsten, spurgte Farbroder: «Nu, kom I af med Specien?» «Nej, jeg kom ikke af med min», svarede jeg; «thi Krokonen byttede mig den med 2 Daler; den ene, syntes jeg, var nok til Præsten, og her er den anden.» Farbroder blev slet ikke vred; jeg syntes endog, jeg saa et Smil om Munden, da han svarede: «Aa—jo! Du har maaske Ret. Behold saa selv den anden Daler og vær altid ærlig og tro.» Jeg blev konfirmeret og fik samme Dag en Pibe til Foræring af Farbroder.

Da jeg kom hjem, traf jeg Læreren, og han indledte med at sige: «Nu saa blev du dog konfirmeret, Johan», og derefter fulgte mange Formaninger; men jeg tog Mod til mig og lod ham vide, at han kunde spare sine Formaninger; thi dem havde jeg faaet nok af. Han lod mig vide, at jeg bar Had til ham,

og det maatte jeg ikke. Det indrømmede jeg; men jeg oplyste ham tillige om Grunden dertil, og jeg tilføjede: «Hører jeg herefter, at De mishandler et fattigt Barn, da vil jeg forsvare det, og De vil komme til at angre, at De har gjort Forskel paa rige og fattige Børn.»

Jeg klager ikke, fordi jeg led Uret i min Skoletid, og har for længe siden tilgivet min Barndoms uforstandige Lærer. Han havde blot ikke Forstaaelse af, hvorledes en rask og ærekær Dreng skulde omgaas. Men min Skole har præget mit Liv. I den mødte jeg først Uretten, og siden har jeg haft et sikkert Øje for Ret og Uret. Mit Blod kommer endnu i Kog, naar nogen træder mig for nær, og jeg lider under Hidsighedens Dæmon. Men jeg har lært at føle med og for de fortrykte og forurettede, og mine Fortællinger af mit Livs Historie vil vidne om, at jeg tit har rakt en hjælpende Haand og forsvaret de smaa og umyndige.

Da jeg var konfirmeret, kom jeg i Tjeneste hos en Bonde i Sognet. Det var en daarlig Tjeneste, hed det sig; thi Manden bankede sine Karle, og ingen holdt af at tjene ham. Min Stedmoder var misfornøjet med, at jeg skulde tjene et saadant Sted; men Fader sagde: «Johan er en dygtig og rask Dreng; han klarer sig nok.» Min Løn for et Aar var 4 Specier, og jeg fik Arbejde nok for de Penge. Om Vinteren maatte jeg tærske 2 à 3 Timer om Morgenen, inden det blev lyst. En Tranlampe med en Sivvæge gav kun sparsomt Lys; men Manden og Konen tærskede begge med, og kunde de nøjes

med Belysningen og med Forplejningen — en Skaal Agernkaffe og et Fedtebrød, — kunde jeg vel ogsaa. Kl. 8 spistes Davre. Den var sløj nok; men den fyldte Bugen. Dagens strenge Slid i Stald og Lade, paa Mark og i Skov, kuede ikke mit unge, raske Mod. Jeg vilde være Karl, og jeg gjorde min Tur sóm en saadan. Til Middag fik vi rigeligt af Kød og Flæsk, om end hver Person fik sit bestemte Stykke. Jeg ser endnu Bonden, som han sad der for Bordenden med Sulefadet paa Skødet, skære og rive i Kødet og Flæsket og hive Stykkerne henad Bordet til de enkelte Personer. Fingrene, som han brugte i Stedet for Gaffel, var snavsede, hans Ansigt surt og vrantent, Tallerkenerne — store Træbakker — var fedtede fra tidligere Maaltider; men Arbejde og Sundhed giver Madlyst. Jeg var tilmed stolt af, at jeg nu havde Lov til at sidde ved Bordet, selv om jeg sad nederst; thi i min Barndom fik de ukonfirmerede Børn ikke Lov til at sidde, — de maatte kønt staa op bag Bordet, og den ældste af dem havde den Pligt at fremsige Bordbønnen og bede Fadervor. Bonden, jeg tjente hos, var vant til at køre med sine Folk; men mig kunde han ikke faa til at danse efter sine Luner, og han mente, at jeg var stædig og trængte til at helbredes derfor. En Morgen, da vi begyndte at tærske, skulde jeg under Behandling. Saa mente han, at jeg slog ikke haardt nok til. Jeg tærskede, som jeg plejede. «Slaa til, Dreng!» gentog han et Par Gange, men da jeg lod, som hørte jeg det ikke, fór han ind paa mig, og havde jeg ikke haft Øje med ham, havde han

vist gjort en Ulykke paa mig. Jeg kastede Plejlen, og den Dag lærte Bonden Respekt for min Styrke. Han rørte mig aldrig siden.

Da det var Majdag, og jeg havde udtjent, vilde han ikke betale mig min Løn. Han forlangte, at jeg skulde pløje til Middag, saa skulde jeg faa den. Det vilde jeg ikke. Jeg gik til Sognefogden og klagede, og han gav mig Lov til at tage hvilken Hest, jeg ønskede, af Bondens Stald, hvis han ikke betalte. Jeg benyttede mig af Tilladelsen og trak den bedste Hest ud, satte mig op paa den og red hjem til min Fader. «Det er godt gjort, min Søn!» sagde Fader; men kan du ogsaa komme godt fra det?» Næppe var jeg kommen ind, før Bonden kom halende, og han var vred. Skænderiet endte med, at han betalte mig min Løn, og jeg gav ham Hesten tilbage.

Paa Sehested Herregaard har jeg som Dreng tit gjort Hovarbejde, og jeg mindes endnu, hvorledes Godsets Ridefogder og Forvaltere kørte i Ring med Hovbønderne. Hundepisken svang de lystigt, og de lod den ofte falde tungt paa Ryggen af Synderne. Tre af mine Farbrødre var Fæstere, og som Dreng stillede jeg flere Gange for dem med Heste og Plov for at pløje under Forvalternes Kommando. Mens jeg gik ved mit Arbejde, saa jeg tit hen til Herresædet, og tidligt faldt det mig i Tanker, hvilken Forskel der dog var i Menneskers Kaar. Jeg tvivlede ikke om, at hvad der var slaaet til en Skilling, blev aldrig en Daler; jeg kendte ikke til Misundelse over andres lykkelige og høje Stillinger, men jeg havde

en inderlig og dyb Længsel efter at blive noget andet og mere end Plovdreng og Fæstebonde. I min tidligste Ungdom og senere hen i mit Liv har jeg opholdt mig paa forskellige Herregaarde, og mange Minder har jeg bevaret om Herregaardsliv. Skønnest blandt disse Minder staar dog de, som knytter sig til Sehested og til de høje Herskaber, som boede der, især den storhertugelig sachsen-weimarske Kammerherre Ahlefeldt og hans naadige Frue, der nok var en Datter af en højtstaaende Officer i den kursachsiske Livgarde. Kammerherren, der var en Elsker af Heste og drev en stor Forretning med at opkøbe jydske Heste, som sendtes til Tyskland, nedlod sig tit til at tale med mig om min Staldtjeneste. Jeg forsømte aldrig Lejligheden til at vise min Færdighed i at omgaas Heste, hvad enten det gjaldt om at ride eller køre, at mønstre en Hingst, at pudse Hest og Seletøj, at sadle op eller at spænde for eller fra. Herskabskusken saa jeg meget op til, og da jeg fik ham til min Ven, gav han mig mange nyttige Vink. Foruden de mange Herskabs- og Arbejdsheste holdtes der 15—16 Stk. meget smaa Rideheste, og dem havde jeg især at passe. Herskabets Børn — baade Drenge og Piger — lærte tidligt at ride, og jeg fik snart den Opgave at lære dem dette. Det var en lystig om end noget vild Leg, naar de mange Børn tumlede de smaa, rapfodede Heste i Mark og Skov. Jeg holdt af disse Børn, — de var modige og kvikke, sunde og stærke og altid lydige og høflige. Naar vi kom hjem fra en eller anden Tur, og Hestene var afsadlede og satte paa Stald, halede

Børnene mig tit hen til Hovedtrappen, og Naadigfruen fik Rapport. Hun var en ædel Kvinde og en udmærket Moder. Hun optraadte som en Dronning, og alle viste hende den dybeste Ærbødighed. Hun var godt kendt paa Godset, og hørte hun om Sygdom eller Trang i et Hjem, da tog hun personlig hen til de lidende og bragte Hjælp og Trøst. — Først i December var hendes Fødselsdag. Da blev der holdt stor Fest paa Sehested Herresæde. Samtidig med Fødselsdagen holdtes Høstgilde. Flere Dage forud havde Børnene den Glæde at ride om til Godsets Bønder, hilse fra Moder og byde til Gilde. Jeg ledsagede stadig Børnene paa disse Ture, og det er ikke godt at sige, hvem der havde mest Glæde: Børnene, som indbød, eller Bønderne, som blev indbudne. Disse betragtede det som en stor Naade, at Herskabets Børn viste dem den Ære. Ikke blot Bønderne, men ogsaa Herskaber og ansete Personer i Egnen indbødes, og i mange Dage havde Børnene og jeg den Glæde at byde til Fest. Dagen var en Fridag og Glædesdag for alle, og kun det allernødvendigste maatte besørges. Den ene Herskabsvogn efter den anden kørte ind paa Gaarden. Tjenerne vimsede omkring, Hundene halsede, og Børnene jog afsted paa de smaa, pyntede Rideheste. Undertiden mødte de de fremmede langt borte, hilste fra Fader og Moder og bød velkommen. I Borgestuerne og i Mælkekælderne, som var ryddede og festlig pyntede i Dagens Anledning, blev Bønderne og Gaardens Tjenere beværtede, og Bordene

bugnede af rigelige Spise- og Drikkevarer. Alle havde Adgang til de prægtige Haver med de nydelige Parkanlæg, og Karle og Piger boltrede sig paa Plænerne. Tamme Hjorte stod og undrede sig over Bøndernes Frihed paa de fredede Steder. — Dansen om Aftenen var dog Glanspunktet ved hele Festen. Da dansedes der i de store Mælkekældere, og det fejlede aldrig, at Naadigfruen, fulgt af Naadigherren og de høje Gæster, deltog i Bøndernes Leg en Time eller to. En Naadigfrue paa Flisegulv i en Mælkestue traadte Dansen med en Bondekarl eller en Fæstebonde, mens Naadigherren dansede med en Bondepige! Sligt saa man i gamle Dage, da Herskaber beskyldtes for Bøndernes Plageaander. Der blev ikke holdt lange Taler; men altid blev Herren og Fruen takket, og det Hurra, som lød for dem, fortalte om det gode gamle, faderlige Forhold, som Herskabet stod i til Godsets Bønder. Naar de høje Herskaber forlod os og søgte op i de høje Sale, fulgte vi dem til Hovedtrappen. Ikke sjældent talte Naadigherren lidt til os, takkede enhver, som havde gjort sin Pligt i Aarets Løb, og ventede fremdeles villig Lydighed og Ærbødighed. Hans Ord havde en egen Vægt, som han stod der paa den høje Stentrappe, og vi kunde se ind i de straalende, oplyste Sale. Bagved os i en dobbelt Række ned gennem Gaarden stod endnu de tykke Pæle i Jorden, forsynede med Lænker og Bøjler, og de fortalte om Bøndernes Lidelser i Gabestokken. Træhesten var stillet hen i en afsides Krog, men den var der dog endnu,

om den end ikke blev brugt. Dog var Herren som sine Fædre der paa Godset fremdeles fast i Fordringerne til sine Undergivne, og skønt han under Festen saa mild og elskværdig ud, vidste vi dog alle, med hvilken Magt og Myndighed han optraadte. Han red sin Hest som den bedste Officer, og Sadelknappen, der var pyntet med det adelige Vaaben, bar altid Ridepisken, der ikke førtes med blot for Hestens Skyld.

Jeg var stolt af, at Kammerherren roste mig for mit Arbejde i Stalden og for min Maade at omgaas Hestene paa. Han ønskede, at jeg skulde uddannes som Herskabskusk. Vel forstod jeg at køre, men at køre for Herskabet og køre efter alle Kunstens Regler, det maatte læres. Mange prøvede derpaa, men fik det ikke lært. Det var paa Kammerherrens Anmodning, at jeg i et Aarstid opholdt mig paa Herresædet Lerchenfeldt, og inden jeg rejste tilbage til Sehested, havde jeg haft den Ære flere Gange at være Kusk for von Levetzow. Jeg syntes at være vokset et godt Stykke, da jeg sad paa Bukken og var Kusk for Naadigfruen. At jeg var meget betroet, blev mig gentagne Gange indprændet. Min Uniform kunde tilmed hvert Øjeblik minde mig derom: høj Hat med Silkesnore og en stor Kokarde, en lyseblaa Frakke med en stor Sølvsnor over Skuldrene og blanke Metalknapper i rigelig Mængde, gule Knæbukser af Hjortelæder, store Sølvspænder ved Knæene og lange Støvler med en bred, gul Kant for oven. Pisken havde en forsvarlig Længde, saa jeg kunde

naa Ørerne paa de forreste Heste, naar der kørtes med fire. Den største Pragt udfoldedes, naar Herskabet med Børnene besøgte Slægt og Venner i Tyskland, særlig i Sachsen-Weimar. Flere Herskabsvogne og Bagagevogne rykkede ud. Da saa vi Kammerherren og Naadigfruen saa vel som Børnene i de rigeste Dragter: Herrer og adelige Frøkener, som ledsagede Herskabet, viste ligeledes deres høje Stand og ophøjede Plads i Samfundet. Modtagelsen var baade hjertelig og højtidelig. Kammerherren og Naadigfruen bevægede sig med en Ynde og Sikkerhed, som viste, at de havde hjemme, hvor jeg stod som fremmed. Vi kørte meget omkring, der blev holdt straalende Selskaber paa Slotte og Herresæder. Alt var Glimmer og Pragt, og jeg fik lært, at der fordres meget for at naa frem paa Højderne. En Herskabskusk er kun en ringe Tjener, om han end er højt skattet og tjener sig mange kønne Drikkepenge. Havde jeg ikke haft min glimrende Uniform at trøste mig ved, vilde jeg have følt mig meget lille. Tænkte jeg paa Bønderkarlene derhjemme, som gik og sled og slæbte, da kunde det ikke nægtes, at jeg var kommen højt paa Straa; men jeg saa ogsaa, hvor langt jeg havde til Nøglen, og det blev mig mere klart, at jeg naaede den aldrig. Jeg kunde, hvad der forlangtes af en Herskabskusk, men det aabnede ikke Døren for mig ret mange Steder.

Herskabet rejste ikke stadig paa Gæsteri, — jeg havde meget andet at gøre end sidde paa

Bukken og være Herskabskusk. Kammerherren var en praktisk og virksom Mand. Jeg nævnte før, at han opkøbte Heste i Jylland og sendte dem til Tyskland. Han rejste selv helt op i den nordlige Del af Jylland og opkøbte Hestene, og jeg var stadig med ham paa disse Rejser og kørte for ham, indtil Hestene var købte. Han holdt sig mest til Byerne, og han var saa kendt, at det straks rygtedes omkring i Sognene, naar han var ankommen. Da mærkede man ikke meget til Kammerherren, men derimod saa man den praktiske og kyndige Hestehandler. Han tog Plads ved Siden af mig. Kun een Agestol havde vi i Vognen, thi Pladsen optoges iøvrigt af Dækkener, Grimer, Kobler og Tove til Brug ved Transporten af de opkøbte Heste. De lange Køreture fra Sehested til Randers og Viborg kortedes ved livlige Samtaler. Ikke sjældent nedlod Kammerherren sig til at spørge, hvad jeg mente om et eller andet Dyr. Jeg tillod mig at have en Mening; men jeg opdagede snart, at jeg ikke som Kammerherren havde Forstand paa Heste. — I Byerne tog Kammerherren stadig ind paa det flotteste Hotel og lejede sig der et Værelse. Jeg var baade Kusk og Tjener, og jeg husker endnu, hvilken Opmærksomhed der altid vistes os. De nødvendige Kufferter og en Pose Sølvpenge, som vi havde med paa Rejsen, bragte jeg hvert Sted ind i Værelset, hvor Kammerherren boede. Jeg var ansvarlig for Vognen og hvad den indeholdt, og to store, kloge Hunde, der altid fulgte os, var

mine tro Hjælpere. Paa hver Tur købtes 40—50 Heste. Naar Hestene var samlede, overlodes de til mig og et Par Trækkere, som blev lejede, og Kammerherren kørte ene hjem i Forvejen. Rejsen hjem med Hestene tog flere Dage. Vi kom kun 4—5 Mil frem daglig. Hestene var delte i flere Hold, 15—16 Stk. i hvert, og det ene Hold var altid en Dags Rejse forud for det følgende, da vi ikke kunde overnatte paa et Sted med saa mange Heste. Jeg førte altid selv det bageste Hold, og afgjorde Regningerne paa de Steder, hvor vi havde holdt Hvil. Føde til Hestene og Underholdning for mig og Trækkerne kostede meget, men jeg havde altid Regning paa enhver Udgift, og Kammerherren forsynede mig saa rundelig med Rejsepenge, at jeg aldrig kom i Forlegenhed, og aldrig kostede Rejsen for meget, blot vi var omhyggelige for Dyrene. Hestene blev sammenkoblede to og to. I Kobbellænken var anbragt en Stang, saa at de ikke kunde bide hinanden. Fra Halsen paa forreste Hest gik et Slæbetov til den efterfølgende, og saa fremdeles. Hestene blev forsynede med Dækkener, som gik helt op over Hals og Hoved. Der blev hygget om dem som om de ædleste Dyr. De maatte ikke tabe i Huld paa Rejsen. Naar vi naaede hjem til Sehested, blev Hestene opstaldede der en Tid og blev vel fodrede og passede. Alle de, som der opdagedes betydelige Fejl ved, blev udskudte af Flokken og anvendtes paa Gaarden eller solgtes i Egnen. De, som sendtes ad Tysk-

land til Militærbrug, var udsøgte Dyr. Rejsen til Sachsen-Weimar var lang og besværlig, og den Dag, Hestene blev afleverede, vankede der Ros og gode Lommepenge til mig. Ikke sjældent havde jeg en vel fyldt Pose med Sølvdalere at bringe hjem til min Herre. Jeg glædede mig ved den Tillid, der vistes mig, og jeg satte en Ære i at gøre mig værdig til den. I min Ungdom vovede Herskaberne at betro deres Tjenere meget, og da var der større Troskab fra Tjenernes Side. — Min Trang til en mere fri og uafhængig Stilling nødte mig til at søge bort fra Herregaardene. Mange undredes derover, de forstod ikke, at trods al den Glimmer, som omgav en Herskabskusk, var han dog kun et Led i Kæden af alt det, der skulde forhøje Glansen om Herskabet. Jeg havde tjent en god Løn, og den var lagt til Side. Jeg havde Guld nok til en Nøgle, men Værdigheden manglede. Nøglen har jeg ikke faaet og faar den aldrig, den hænger mig for højt. Men mine Ungdomsdrømme om den og mit grønne Ungdomsliv i dens Nærhed prægede mit Sind. Hvor jeg siden har haft en Gerning at udføre, paa mine Vandringer i fremmede Lande, i Kamp med Oprørere og Forrædere, i mit Forhold til smaat skaarne Mennesker og lumpne Bedragere, altid har jeg optraadt med Værdighed. Af ydre Tegn kan jeg kun pynte mig med mit Vaabenbrodermærke. Det har jeg erhvervet med Ære, og det bærer jeg med Stolthed.

Min Barndom havde ikke været lys eller blid. Min første Tjeneste efter min Konfirmation styrkede mig i Troen paa, at med haardt imod haardt skulde man kæmpe sig frem i Verden. Denne Regels Gyldighed var jeg nu heldigvis kommen til at tvivle om. Men lige saa meget foragtede jeg den slaviske Underdanighed, som jeg havde set hos Tjenerne paa Herregaardene og hos de afhængige. Der var nok under et Menneskes Livsløb en Grøft paa hver Side af Vejen, og at jeg fik Øje derpaa, maa jeg takke en Kvinde for. Denne Kvinde var en Bondepige, den eneste, hvis Kærlighed jeg har ejet, og det Menneske, som frem for noget har præget mit Liv. Jeg skal ikke fortælle min Kærlighedshistorie, men blot antyde den. Vi fulgtes ad til Præsten, og jeg tænkte med Skam at sige mere paa hende end paa Lektierne og de mange Formaninger. Hun var desværre Datter af en Storbonde, men følgende sit Hjertes Raad gav hun mig sin Tro, og vi lagde Planer for vor Fremtid. Bonde var jeg født, og Bonde vilde jeg være, og Livet ved hendes Side var for mig den skønneste Fremtidstanke. Men vilde hendes Forældre tillade, at hun giftede sig med en fattig Karl? Vi vovede ikke at spørge derom. Jeg skulde vise, at jeg ikke havde glemt, af hvad Slægt jeg var udgaaet. Ingen skulde faa Grund til at sige, at jeg havde spist Kirsebær med de store og faaet Stenene i Øjnene. Jeg tog Tjeneste som Bondekarl i samme By, hvor hun havde hjemme. Vi

mødtes ofte ved vort Arbejde og ved Ungdommens Dans og Leg; men inden Aaret var omme, havde tjenstvillige Sjæle opdaget Forholdet mellem os og gjort det bekendt, og Pigens Forældre var uforstandige nok til meget bestemt at sætte sig imod Partiet. Jeg besluttede at rejse bort en Tid. Hun lovede at være mig tro, og jeg mente med Tiden at kunne træde frem som en værdig Bejler til Storbondens Datter. Vi ventede en Aarrække og mødtes en enkelt Gang, skønt ikke hvert Aar. Da jeg tænkte, at vor Kærlighed havde staaet sin Prøve, og jeg havde tjent mig en ikke ganske lille Kapital, saa jeg kunde haabe hendes Forældres Samtykke, — da gav hun efter for Forældrenes og rige Slægtninges Paavirkning og giftede sig med en rig Tysker. Det kan gerne være, at der gik noget i Stykker i mig ved den Begivenhed. Jeg holdt alt for meget af hende til at blive bitter imod hende i mine Tanker, men det haarde og trodsige i mit Sind, der før havde haft saa stor Magt ovet mig, fordi jeg led Uret i min Barndom, kom dog mere frem. Nu syntes jeg, at jeg var vraget, fordi jeg var Søn af en fattig Bonde, og al min Flid og Dygtighed, mine store Legemskræfter og min jævnt gode Forstand, mit trofaste Arbejde og min Sparsommelighed havde slet ikke hjulpet mig til det Maal, jeg saa gerne vilde have naaet. Skuffelsen og Sorgen slog dybere Rødder i mit Sind, end jeg den Gang anede. Og naar jeg nu tænker tilbage paa mit lange, bevægede Liv, da forstaar jeg saa

godt, at hun kunde have været en god Ballast under mit Livs Sejlads, men hun blev snarere Ballonen, som førte Gondolen over Klipper og Kløfter, over brusende Bølger og skummende Vande. Hun kunde ikke gennembryde Nettet, som var bundet af Fædrenes nedarvede Tanker, af Uforstand og af Fordomme. Alt er tilgivet hende. Det er kun min Sorg, at hun ikke blev lykkelig.

Jeg tænker tit tilbage paa den lyse, velsignede Ungdomstid, og naar jeg fortæller om Ungdommens Leg derhjemme for de mange Aartier siden, fortæller om vore Gilder og Danse, da er det gennem hendes Minde, at Erindringen faar Liv og Farve. Vi forstod at more os for en billig Betaling, og vi tog ingen Skade af vor Morskab. Vi kendte ikke til offentlig Dans, sluttede Baller eller Foreningsballer. Vi havde hverken Grundlovsfester, Folkefester eller politisk-agitatoriske Fester med Dans og Halløj og Knald, saaledes som det nu er almindeligt. Vor Ringridning i Fastelavnen var en Fest, som vi huskede fra Aar til andet. Bøndernes Sønner og Døtre saavel som Tjenestefolkene var med, og vi betragtede hverandre som lige Børn. Kongen og Dronningen førte an ved Festen og red i Spidsen for en talrig Skare omkring i Byen og samlede ind til Gildet. De var pyntede fremfor andre, og deres Heste behængte med Dækkener og Baand. I enhver Gaard var Optoget velkomment. Vi red ikke blot ind i Gaarden, men ind i Huset, fyldte den store og rummelige Lo og tog frit for os af Flæsk

og Pølse, Brød og Smør og hvad andet, vi kunde fortære paa Stedet eller bruge ved Gildet. Bajadsen havde vi med, og han var os til stor Morskab. Han var enfoldig og dum, naar Forholdene krævede det; men bidende vittig og slagfærdig, hvis det var nødvendigt. Mangen en Bonde frygtede Bajadsen, og det var, som de unge fik Luft gennem ham. Han kunde revse dem, som skejede ud fra gode Sæder og Skikke, og tit blev hans Ord til Slagord, der holdt sig i mange Aar. Gamle Ordsprog og Talemaader havde frit Løb. Man overbød hinanden saavel i at parere en Spydighed som i at ride en Hest eller bjærge Ringen. Mangen en gammel Bondes Merskumspibe, pralende Ridetøj, beslaaet med ægte Sølv, er hentet hjem som Præmie fra Ringridning, ikke at tale om det gode gamle Sølvtøj, især Bægere og Spiseskeer, der ofte blev de djærves Lod. Vi pyntede vor Lo og dansede i den; men ellers var ingen Dør lukket, og intet forbudt de unge. Vi var vort eget Politi, og Orden og god Tone raadede altid ved Festen, og skønt der ikke manglede paa Snapse og Øl, betragtedes det som en Skam og fortjente Bajadsens Skoser, om nogen tog mere til Livs, end han havde godt af.

Herligst af alle Gilder var dog et Bryllup, især hvis det var en velhavende Bonde, som giftede sin Datter bort, og da jeg i min Ungdom har været med til flere Bryllupper, og de staar i min Erindring med en særlig Glans, skal jeg fortælle, hvorledes der blev holdt Bryllup i min Hjemegn — mellem Slesvig og Rendsborg —, da jeg var ung, altsaa for

50—60 Aar siden. 7—800 Mennesker og Bryllup i en Uge! Der var noget at glæde sig til og at tale om bag efter. Tirsdag begyndte Brylluppet med, at Mænd og Koner i Byen, hvor Bruden var, blev tilsagte til at møde i hendes Hjem. Hele Udstyret var stillet ud i Loen og skulde nu grundig efterses. Det hed sig, at Udstyret skulde fremstilles for det Tilfælde, at der kunde være noget at udsætte paa et eller andet. Bruden blev udstyret med alt, hvad en Husmoder burde være forsynet med. Selv de mindste Smaating maatte ikke mangle, og Peberbøssen eller rettere Peberkværnen blev ikke glemt. Naar den blev synet, faldt der stadig spøgende Vittigheder. Her var mange store jernbundne Egetræskister, vel pakkede med solide Klæder, Bolstre og Lærred. Her var Dyner og uldne Tæpper, her var Møbler til Stuer og Kamre. Naar alt var taget i Øjesyn, rost og beundret og sammenlignet med tidligere Udstyr, blev der spist og drukket, og der blev saa taget Bestemmelse om Flytningen den næste Dag, Onsdagen. Alle, som havde Heste at køre med, var tjenstvillige, og for at saa mange som muligt kunde faa Ærinde i Brudgommens Hjem, hvor Brylluppet skulde staa, passede man paa ikke at læsse for meget paa de enkelte Vogne. Mændene kørte selv, og de tog deres Koner med. Paa den bageste Vogn sad Bruden, men endnu ikke iført den egentlige Brudestads. Hun ledsagedes af sin Moder eller en nær Slægtning. Paa Vejen havde hun med sig som Tegn paa kvindelig Værdighed: Spinderok, Haspetræ og Mangletræ. Hun sad ikke i en Age-

stol, men paa en Kobberkedel, der var vel lukket og ikke havde været aabnet under Udstillingen. Hvad den indeholdt var en Hemmelighed. Ja, alle vidste jo, at Kedlen gemte den kontante Medgift; men Størrelsen deraf kunde man gætte paa. Under Kørslen lagde man grundigt Mærke til Vind og Vejr, til hvem og hvad man mødte paa Vejen og til alt, hvad der tildrog sig undervejs, thi deraf tog man Varsel om Brudens fremtidige Lykke. Kørslen gik i strygende Fart, og Hestene muntredes ved Piskeknald og Klarinettoner; rundt omkring knaldede Bøsserne, og Kranse og Baand kastedes til Bruden. Naar Følget naaede Brudgommens Gaard, modtoges det af hans nærmeste Naboer. Udstyret læssedes forsigtigt af, saa intet skulde gaa i Stykker, og intet Varsel gives om Skaar i Ægteskabets Lykke. Alt blev ogsaa her udstillet i Loen og synet, dels om Onsdagen og særlig om Torsdagen, da Naboerne kom igen og hjalp til ved Indflytningen. Alt blev anbragt paa sin rette Plads, og Bruden prøvede Bryllupsstadsen. Erfarne Mænd og Koner gav deres Beundring til Kende, og Torsdagen endte som de to tidligere Forberedelsesdage til Brylluppet med rigelig Spise og Drikke samt Dans. Selve Brylluppet var om Fredagen. Kørende, ridende og gaaende kom fra alle Kanter. Antallet af Gæster løb som sagt op til 7—800. Saa mange Gæster kunde ikke faa Plads eller blive beværtede i Bryllupsgaarden. I Nabogaardene syntes der ogsaa at være Bryllup. Var man Gæst ved Brylluppet, var man tillige Byens Gæst, og i Nabogaardene hjalp Folkene til ved For-

plejningen og sørgede for de mange fremmede Heste. Kirkefarten var selvfølgelig det højtideligste ved Festen. Brudeh i Spidsen og derefter Brudgommen, hver paa sin Vogn, forspændt med fire smukke Heste. Brudesvende og Brudepiger var af de vigtigste i Følget. Stovte Karle tumlede modige Heste og sprængte frem og tilbage paa Kirkevejen for ligesom at skræmme alle onde Vætter og Uaander bort, saa intet Uheld skulde tilstøde Brudeparret eller Følget. Om Natten dansedes der i to eller tre Gaarde foruden i selve Bryllupsgaarden. Lørdag, Søndag og Mandag var Gildesdage som selve Bryllupsdagen, og først om Tirsdagen tog Gæsterne af Sted. — At der vankede rigelige Brudegaver, og at de bestod i solide og kostbare Varer, er en Selvfølge.

Jeg forlod altsaa min Hjemstavn og drog ud i den Tanke, at jeg om en kort Tid skulde vende tilbage og dele Livet med den Kvinde, jeg elskede. Det blev en længere Rejse ud i Verden, end jeg havde tænkt, og da mit kæreste Haab var bristet, stod min Hu til at gøre Rejsen saa lang og interessant som muligt. — Som Barn holdt jeg meget af Heste. Nu havde jeg lært dem bedre at kende, forstod at ride og køre som faa, og af den Grund søgte jeg Plads hos den da bekendte Johan Mattisen i Itzehoe. Jeg havde gode Anbefalinger fra mit tidligere Herskab; men Mattisen var en saa praktisk Mand, at han først vilde se, om jeg kunde styre et dobbelt Firspand af kraftige Hingste, og først da Prøven var tilfredsstillende, blev jeg antagen. Her i Itzehoe var der et Liv og en Virksomhed, som

tiltalte mig. Mattisen holdt 80 Heste og lod køre Fragtvogne, Dagvogne, Postvogn og ekstra Kørsel i stor Udstrækning. Jeg kørte en af de store Fragtvogne og færdedes mest mellem Hamborg og Vejle. Ogsaa dengang forstod man at lave Fragtvogne, som kunde rumme og bære en hel Del. Fælgen havde en Bredde af 9 Tommer, og Kassen var paa Størrelse som en Jernbanevogn. Fragten fra Hamborg bestod mest af Kolonialvarer, Manufakturvarer samt Vin, Rom og Brændevin. Min Vogn blev trukken af 8 Hingste. Jeg agede ikke, men red og kørte; jeg forstod at styre Linerne og svinge Pisken, og Dyrene lærte snart at lystre Kommandoordene. En klog Hund fulgte mig stadig paa de mange Rejser. Tit kørte jeg med en kostbar Fragt, og ofte havde jeg store Kapitaler at bringe som Betaling. Ikke saa sjældent kørte vi fast, og saa lejede vi Bønderne til at hjælpe os frem. Ofte styrtede en Hest, og en anden maatte købes og fylde Pladsen. Min sorte Pudel var saa klog, at jeg kunde sende den af Sted til nærmeste Kro, hvis jeg kørte fast, og en Seddel fortalte saa Værten, at jeg ønskede Forspand. Hestebanken mellem «Hønsehuset» og Slesvig var en af de værste; der maatte Fragtmændene hjælpe hverandre, hvis der ikke var Bønder med Heste, vi kunde leje. Ned ad slige Bakker var det dog næsten værre at komme. Vi havde Bremser paa Hjulene og store Slæbeskeder, som Hjulene løb op paa. Engang fik jeg paa Hestebanken en Zigeuner til at hjælpe mig, og jeg hjalp ham igen. Denne Zigeuner kørte med Kønrøg og havde syv Hingste

for. Han var sort som hele hans Fragt, og han var en rigtig Gavtyv. Værten vilde ikke huse ham, men paa min Anbefaling fik han Lov at blive. Tyvagtig var han, og da han vilde stjæle af min Havre, kom han i Forlegenhed baade med Pudelen og den gamle, kloge Hingst, som jeg red. Jeg forsøgte at lære ham Ærlighed, men Virkningen af min Lære holdt sig vist kun, saa længe han var i min Nærhed.

Smugleriet florerede i disse Tider, især ved Hamborg og ved Kongeaaen, og ingen var mere udsat for Fristelserne end Fragtvognskuskene. Endog rige og fornemme Folk fristede os, især Fruerne, og de var særlig glade for Silketøj. At Fragtvognskuske ikke glemte at tolde, er en Selvfølge. Ogsaa Ure var en meget almindelig Smuglervare, og det var et yndet Spørgsmaal blandt Kuskene: «Hvor mange Ure har du i Støvlerne?»

I de mange Aar, jeg kørte Fragt for Mattisen, lærte jeg grundigt at kende haade Sønderjylland og Holsten. Der var ikke en By mellem Hamborg og Kongeaaen, mellem Østersøen og Vesterhavet, uden jeg kendte den. Jeg lærte mange Folk at kende, lærte at skatte Ærlighed og Troskab, lærte at tage mig i Agt for Slyngler og Gavtyve. Tit var jeg i Fare; men mine Legemskræfter, min gennemtrængende Røst og mit uforfærdede Mod hjalp mig over alle Vanskeligheder. Og jeg vandt mig Venner, som jeg siden mødtes med, da mine Landsmænd og Frænder gjorde Oprør mod Konge og Folk, og jeg gik til — Danmark.

1842 mødte jeg til Session paa Amtsstuen i Slesvig og blev udskreven til Dragon. Jeg havde da tjent Mattisen i 3 Aar, og han vilde nødig slippe mig. Han fik det derfor ordnet saaledes, at jeg fik Lov at ligge i Itzehoe i Stedet for i Aarhus. Dragonerne, som lærte i Itzehoe, var fra forskellige Egne i Holsten. De talte Plattysk og elskede selvfølgelig mere Tysken end Dansken. Tjenesten var streng, især Skolen. «Karl, sid fast!» raabte man til os og slog efter Hesten, men ramte ofte Karlen med Pisken, saa Bukserne revnede. Men Klingen lærte vi at føre, og mine gode Kræfter og mit gode Kendskab til at omgaas Heste kom mig til stor Nytte. Efter $^1/_2$ Aars Skoletid fik jeg ofte Lov af Vagtmesteren til at køre en Tur med Diligencen til Rendsborg. Derved havde jeg en ekstra Fortjeneste og blev betragtet som hørende med til Mattisens Hus, og da min Tjenestetid var endt ($2^1/_2$ Aar), kørte jeg atter Fragtvognen i fire Aar. Jeg var ked af Soldaterlivet. Det ærgrede mig, at Officererne slog og havde Lov dertil.

Saa kom Oprøret 1848. Der kom Indkaldelsesordre til mig, sendt fra min Fader, og jeg skulde møde et Sted i Holsten; men jeg efterkom ikke Ordren, thi jeg vidste, at mødte jeg, skulde jeg kæmpe i Oprørernes Rækker, og det vilde jeg ikke. Jeg blev ved Fragtvognen og holdt det gaaende et Aar. En Dag, jeg kom fra Hamborg med Fragt og var et Par Mil nær Itzehoe, fik jeg af en Ven at vide, at der var stillet Vagt ved Johan Mattisens Port, og jeg skulde nappes og puttes ind i Oprørs-

hæren. Jeg skrev et Brev hjem, at jeg kørte om i en anden Gade i Byen, og der kunde min Husbond træffe mig, og vi aftalte, hvorledes vi nu skulde forholde os. Jeg holdt mig derefter i otte Uger, og i den Tid gik der stadig Skildvagt ved Porten. En Dag blev jeg anholdt. Jeg tilstod, jeg var Johan Frederiksen, og fulgte. Dog fik jeg Lov til at opgøre mit Mellemværende med min Husbond og blev saa transporteret, først til Plöen og derefter til Lybeck. Jeg kom saa i Uniformen og fik Vaaben udleveret. Derefter blev der forlangt af mig, at jeg skulde sværge Troskabsed — Troskab i at hjælpe Oprørerne. Da blev jeg opbragt. Jeg havde kendt mange, ikke blot af Kammeraterne, men af Officerer, som havde vendt Ansigtet mod Nord, da Oprøret brød ud, og mange, som syntes at holde med Oprørerne, havde dog ganske andre Grunde end politiske til at blive og se Tiden an. Flere var gifte og havde Hus og Hjem og blev af den Grund paa deres Plads i Oprørshæren. Jeg skulde altsaa sværge Troskabsed; men jeg protesterede: «Jeg har svoret til den danske Fane og den danske Konge, og ingen skal faa mig til at bryde denne Ed!» En Officer — en tysk Vindbøjtel — traadte udfordrende hen imod mig, trak sin tynde, blanke Klinge og fortalte mig, at den Ed, jeg havde aflagt, hindrede mig ikke i at aflægge eu ny. Jeg mente jo. Saa begyndte han at true. Jeg skulde sværge; men jeg gentog min Protest.

«Halt Maul!» raabte han og føjede til: «Sværger De ikke, skal De falde for denne Klinge.»

«Hvortil har jeg faaet mit Værge?» spurgte jeg og greb om Haandtaget. Da for han rasende ind paa mig, men i samme Nu stod jeg i Parerstilling, trak min gode Dragonsabel, saa udfordrende paa Tyskeren og sagde: «Stik til, om De tør! her er Plads!» Med venstre Haand pegede jeg paa Hjertet, med højre knugede jeg Haandtaget. Tyskeren blev endnu mere opbragt og gik mig ind paa Livet med sin Klinge; men jeg parerede saa fast, at Stumperne af den klirrede hen ad Stenbroen, og han stod med Haandtaget. Nu kastede jeg mit Værge, gik ind paa Tyskeren og sagde: »Nu kæmper vi paany under lige Vilkaar.» Han vred sig under mine faste Tag, og jeg satte ham Hovedet føleligt mod Stenbroen. Da raabte han, og flere Tyskere stemte i med, at jeg skulde arresteres og straffes; men mange af de tilstedeværende Soldater var mine Venner, og jeg takker endnu den gamle Vagtmester, som traadte frem og sagde:

«Jeg kender Johan, hans Vilje og hans Kræfter; med det onde kommer vi ingen Veje med ham. Lad mig faa ham under Behandling. Han er en Kærnekarl, men skal tages paa en anden Maade.»

Jeg fulgte med Vagtmesteren. Da vi var ene, lagde han kærligt sin Haand paa min Skulder og sagde:

«Søn! Jeg har kun eet Raad at give Dem; men sig ikke, De fik det af mig: Bliv Rømningsmand! De har en god Hest, og De er kendt med Vej og Sti. Endnu i Nat maa det ske, og jeg faar se til, hvorledes jeg slipper fra mit Ansvar med Hensyn til at bøje Dem.»

At det om Natten lykkedes mig at faa min Hest ud af Stalden, og at jeg slap uden for Byen, maa jeg sikkert være Vagtmesteren taknemlig for. Jeg gav Hesten af Sporerne og styrede mod Nord, Vest for Eckernförde og Øst for Slesvig. Ingen turde jeg henvende mig til for at faa Hjælp til at komme over Slien, men jeg var en dygtig Svømmer, og derfor bandt jeg Tøj og Sabel fast til Sadlen, tog selv Tøjlen i Munden, svømmede foran, og Hesten fulgte. Jeg red baade Dag og Nat, spejdede til alle Sider og mistænkte enhver fremmed, jeg mødte. Men mit Tøj var gennemblødt, og det lange, hurtige Ridt gjorde mig næsten til Krøbling; naar jeg kom af Hesten, krøb jeg mere, end jeg gik. Et Par Mil fra Flensborg opdagede jeg, at jeg var forfulgt. Min Hest var da saa medtagen, at jeg ikke kunde tænke paa at flygte fra Forfølgerne. Jeg søgte ind i en Skov og krøb af Hesten. Den lod jeg gaa, hvorhen den vilde, — den var san træt, at den ikke skulde fjerne sig ret langt. Selv søgte jeg ind i noget Krat, og fra mit Skjulested var jeg Vidne til, at Hesten blev opdaget af mine Forfølgere — to Tyskere, som havde anet, at jeg var en Rømningsmand. Jeg bemærkede, hvorledes de anstrengte sig for at finde mig; men det lykkedes dem ikke, og glad var jeg; thi i den Forfatning, hvori jeg befandt mig, havde jeg ikke Mod til Kamp. Jeg saa dem trække af med min kære Hest, og en Stund efter krøb jeg frem. Med stort Besvær fik jeg mig slæbt frem til nærmeste Kro. Værten var dansk og kendte mig. Jeg havde flere Gange overnattet i

samme Kro. «Katten», som han plejede at have i Forvaring, flyede jeg ham straks, og han paastod, at selv om han ikke havde kendt mig, nu jeg stod for ham i Uniform, vilde han have kendt mig paa «Katten». I den var alt, hvad jeg ejede, og jeg var en velhavende Karl; thi den indeholdt 3—4000 Kroner, saa jeg havde godt nok — og Tyskerne med — en Følelse af, at ikke blot min Krop, men ogsaa mine Penge, ønskede Tyskerne i deres Tjeneste. Min Vært plejede mig omhyggeligt. Han havde selv to Sønner paa den danske Side og var meget forbitret paa Oprørerne. Han viste et Par Tyskere, der om Aftenen kom for at søge efter mig, paa Vildspor, og da Dagen kom, sørgede han for Befordring til Flensborg. Jeg fik civilt Tøj paa; min Uniform og Sabel blev sendt med en anden Befordring, I Flensborg henvendte jeg mig til det danske Politi og fik udleveret et Pas. Sammen med fire andre Rømningsmænd skulde jeg rejse til Sønderborg og melde mig hos Kommandanten. Jeg fik ingen blid Modtagelse, og jeg var i lang Tid vred paa Kommandanten derfor. Nu kan jeg undskylde ham, thi jeg var saa syg og medtagen af Turen, at jeg — bortset fra Uniformen — lignede alt andet end en Soldat. Tilmed kom der vel adskillige Rømningsmænd, som gjorde mere Skade end Gavn i den danske Hær. Jeg bad om at blive Soldat i den danske Hær; men paa Grund af den alvorlige Skade, jeg havde taget af Rideturen, kunde jeg ikke rette mig, og efter mange Indvendinger kom der fra Kommandanten: «Jeg kan sende Dem

tilbage til de tyske Oprørere, der har De vist bedst hjemme». Jeg blev opbragt og svarede skarpt, at jeg havde ikke noget at skaffe med Oprørerne, og at jeg havde lært ikke at tro selv højtstaaende Officerer, inden jeg havde Bevis paa, hvor de hørte hjemme. Men Generalerne Rye og Schleppegrell hørte mit dristige Svar, og de sørgede for, at jeg blev indlagt paa Sygehuset og blev godt plejet, ja de overrakte mig endog en betydelig Pengegave, henved 100 Kroner. Jeg havde ventet snart at blive rask og faa Lov at deltage i Kampen. Men det gik ikke saaledes. Efter 18 Dages Sygeleje i Sønderborg blev jeg ført til Assens, og der maatte jeg ligge paa Sygehuset i tre Maaneder. Først da var jeg rask og fik Lov at rejse til København i Slutningen af Aaret 1849. Den Modtagelse, jeg fik i København, gjorde mig godt. Jeg fik Lov at fortælle for Kommandanten, hvorledes det var gaaet mig over for Tyskerne. Han smilede deraf og formanede mig med et venligt: «Saaledes maa De ikke bære Dem ad her!» — Jeg blev Infanterist og fik Plads ved Kastelskompagniet. Mine Kammerater var næsten alle Overløbere som jeg; men da jeg havde lært i Itzehoe, betragtedes jeg i Førstningen med mistroiske Blikke. Mit noget iltre Sind og opfarende Væsen, naar nogen traadte mig for nær, bidrog maaske ogsaa en Del dertil. Jeg maatte ofte høre Tilnavnet Tysker, og det ærgrede mig. Kammeraterne lærte mig dog snart at kende, og min Dygtighed som Soldat i Forbindelse med den Respekt, de havde for mine Kræfter, gav mig Anseelse blandt dem. Flere

af Underofficererne naaede jeg derimod ikke at vinde. Jeg kunde som Soldat heller ikke finde mig i at tie til Uret, og en Sergent, jeg skal ikke nævne hans Navn, kunde ikke styre sin Tunge, men fornærmede mig grundigt, og da han en Dag trods Forbud mod at slaa, gav mig et Slag, saa Geværet faldt fra mig, meldte jeg ham, og der blev optaget Forhør. Jeg havde den Tilfredsstillelse, at Sergenten over for Kompagniet maatte bede om Forladelse, og han blev herefter venlig imod mig, da han maatte indrømme, at jeg i Forhøret havde bidraget til, at han slap saa billigt. —

Men jeg fik ikke Lov at deltage i Krigen. Der blev sagt os, at fik Tyskerne fat paa os, blev vi skudte. Jeg havde dog en Anelse om, at Officererne ikke rigtig stolede paa os. Vi havde jo nu een Gang faaet Navnet Overløbere, og der kunde jo lægges forskellig Betydning deri. Mens der 1850 kæmpedes i Nærheden af mit Hjem, maatte jeg ligge uvirksom i København. Tiden gik mest med Vagttjeneste. En Nat, jeg stod paa Post paa Karantænebroen ved Langelinje, blev min Troskab prøvet. En civilklædt Person nærmede sig, talte venligt til mig og gav sig til at spadsere frem og tilbage ved Siden af mig. Jeg bad ham tre Gange fjerne sig; men han smilede blot. Da vi stod ud for Skilderhuset, vendte jeg mig mod ham og sagde: «De har ikke efterkommet min Anmodning om at fjerne Dem. De er Arrestant». Personen slog Kappen til Siden; jeg kendte Kongen, Frederik VII, og gjorde Honnør. Da rakte han mig en 5 Dalerseddel. Jeg modtog den ikke;

det stred imod Vagttjenesten; men jeg pegede paa Skilderhuset; i dette lagde Kongen Gaven til mig. Men hvad der glædede mig, og hvad jeg aldrig glemte, var Kongens Ord; «De er en rigtig Soldat!»

1851 fik jeg og øvrige Overløbere Afsked fra Tjenesten som Soldat. Der var kun lidt, som drog mig til Hjemmet. Striden derhjemme stod mellem Tysk og Dansk. Et Haab, som jeg havde næret, var glippet. Den Kvinde, jeg elskede derhjemme, og som havde været mig tro engang, havde givet efter for sine tyske og rige Forældres Forestillinger og giftet sig med en anden. En Broder havde jeg laant de fleste af mine Penge; men det var gaaet tilbage for ham, og han raadede mig under de indviklede Forhold til at søge mit Brød et andet Sted. Jeg besluttede at blive i København. Først tjente jeg et Aarstid paa Dronningens Mølle ved Østerbro, hvor jeg var Kusk. Foruden den faste Løn gav det rigelige Drikkepenge, navnlig til Jul; thi da var det Skik, at vi — Kuskene — gratulerede de Folk, som vi kørte til, særlig Bagere, Melhandlere og Brændevinsbrændere, Ølbryggere og Grosserere. Mange kendte min Historie og agtede mig for mit danske Sindelag, saa en blaa Seddel faldt ofte af til mig. En Tid var jeg Kusk hos Grev Baudissin. Ofte kørte jeg med Greven og andre fornemme Herrer til kongelige Slotte, kørte til Skovture og Udflugter i Københavns Nærhed, særlig til Klampenborg og Sorgenfri. Bestillingen var magelig og i visse Retninger fornøjelig. Betalingen var ogsaa god nok; men det kostede for meget at være i Selskab med

Kuske, som kørte for kongelige Personer, og jeg gik tilbage til — Fragtvognen. Jeg prøvede meget, snart eet, snart noget andet. I Koleraaaret kørte jeg de døde ud. Jeg fik en god Betaling og havde at rette mig efter Lægernes og Politiets Befalinger. Det var mig forbudt at komme under Tag eller komme i Berøring med andre Mennesker. Jeg sov i Vognen og spiste i den. Mange var endog bange for at bringe mig det nødvendigste, og flere turde ikke modtage Betaling af mig. Skrækken var stor, og flere spurgte mig spottende, hvem der skulde køre mig bort, naar jeg døde. En Kolerabitter, som gik i Handelen, var der rivende Afsætning paa. Der døde desuagtet Masser af Mennesker, og jeg ser endnu de uhyggelige Gravsteder — Grave kan de næppe kaldes — hvor Ligene blev lagte lagvis og overstrøede med Kalk, inden de dækkedes med Jord.

Under Krimkrigen gik Hyren for Søfolk betydeligt op, og da jeg nu syntes at have set mig godt om paa Landjorden og havde nogen Øvelse i at sejle — jeg havde sejlet med Kalksten til det gamle Kalkbrænderi — tog jeg Hyre med en tysk Brig og gjorde tre Rejser til England, til London med Korn og til Newcastle efter Kul til Kalkbrænderiet i København. Jeg fandt Behag i Sømandslivet, opsagde min Plads hos den tyske Kaptajn og rejste til Liverpool. Der tog jeg Hyre med en stor Udvandrerdamper og sejlede otte Gange til New York. — Livet som Matros var interessant. Naar vi intet havde at bestille paa Søen, kortede vi os Tiden ved at fortælle Historier, og Søfolkene kan

fortælle fremfor andre. De har flere Oplevelser, ser frit paa Livet og er i Reglen modige Folk.

At de ofte spinder en Ende, maa man undskylde dem. Vi har jo alle mer eller mindre ondt ved at skille Drøm og Daad, Anelser og Oplevelser; men Striden mellem Tysk og Dansk laa uden for deres Interesser. Derimod morede det dem, naar jeg fortalte om Dragonernes Styrke. Her er en af Historierne: Dragonerne var alle stærke Karle; men Stenfat var den stærkeste. Jeg kunde bære min Hest uden Oppakning; men han kunde bære den med fuld Oppakning. I en Brydning var jeg ham dog overlegen; han var vel stærkere end jeg, men mindre smidig. Samme Stenfat var en vild og ustyrlig Person. Han havde tilmed lidt Skibbrud i en Kærlighedshistorie, og derved var han bleven endnu mere trodsig. Han havde sat Skræk i mange, og selv flere af Befalingsmændene frygtede ham. Men han var en smuk Karl og tog sig godt ud som Fløjmand ved Kompagniet. Ikke sjældent var der noget at udsætte paa Stenfats Opførsel. En Dag stillede han til Parade, men uden at have pudset en Smule, og tilmed var han fuld. Han maatte saa paradere i længere Tid. En Dag maatte han paradere to Gange, fordi Hestens Fødder ikke var rene første Gang. Da blev han vred, red hjem til Stalden og pudsede nok en Gang, vaskede Hestens Fødder og pudsede Hovene, saa de skinnede som blankpudsede Sko. Derpaa sadlede han Hesten, tog den paa Skuldrene og bar den hen paa Pladsen, hvor han skulde paradere, satte den paa et medbragt

Tæppe og spurgte saa, om nogen anden Dragon i det sølede Føre, vi havde, kunde stille med en mere velpudset Hest. Men Stenfat var vred, og havde Officererne ikke anerkendt hans Styrke, havde han gjort en Ulykke paa sig selv eller dem. Der blev sagt til ham, at han ikke skulde paradere mere.

Jeg havde ikke lært ret meget i min tidlige Ungdom, og nu havde jeg ingen Lyst til at sætte mig paa Skolebænken. Det blev mig derfor klart, at jeg ikke kunde bringe det til noget som Sømand. En Arbejder var jeg, det maatte jeg vedblive at være. Længsler og Drømme om at færdes paa Kommandobroer, at vinde Guldsporer eller Nøgler skød jeg en hvid Pind efter. Jeg har set nok af Mennesker, som har naaet fremskudte, hædrede og ansvarsfulde Stillinger; men de har som oftest manglet den Livslykke, som jeg og mange af mine Kammerater har ejet: Sundhed og godt Humør, Tilfredshed og Hvile i Følelsen af aaben og ærlig Færd. — Nu havde jeg set lidt mere af Verden. Det engelske Sprog havde jeg lært, og Verden stod mig aaben; men mit Sind stod til Danmark. Hellere gøre Nytte paa Landjorden og være min egen Herre, hellere føre Tøjlerne, selv om de kun var Hesteliner, end være Matros paa et Skib og gøre samme Nytte som et Stykke Redskab om Bord. — Saaledes tænkte i hvert Fald jeg og rejste til Newcastle; men der kunde jeg ikke faa Hyre til Danmark. Saa rejste jeg til London og søgte forgæves om en Hyre, som jeg syntes om. I nogle Dage levede jeg i Søfolkenes Kvarter; men Opholdet var dyrt, og da jeg

traf en dansk Mand, som havde Arbejde paa et Sukkerkogeri, fulgte jeg med ham og fik Arbejde samme Sted. En Dag, som vi fulgtes ad i London for at se os om i den store By, blev han overfalden af en Bølle. Min Kammerat forsvarede sig godt; men jeg stod og saa til; thi efter engelsk Lov og Skik maa en Tredjemand ikke blande sig i tvendes Strid. Politiet kom til, og min Kammerat skulde have været arresteret. Men jeg forklarede, hvem der var den skyldige, og da et Par Herrer, der havde set Overfaldet, traadte til og stadfæstede mine Ord, trak Politiet af med Bøllen. Men vi blev enige om, at vi altid vilde føle os fremmede i London, og at vi derfor, saa snart Lejlighed gaves, vilde hjem til Danmark. Snart var jeg igen Kusk i København; men da skete det for mig ærekrænkende, at jeg blev mistænkt for Tyveri og arresteret. Jeg kørte nemlig Sten ud til Vandværket. Jeg mente en Dag, at jeg kunde køre en anden og kortere Vej, men kom saa ind i en Gade, hvor jeg fjernede mig fra Bestemmelsesstedet. Politiet anholdt mig og mistænkte mig for, at jeg vilde have solgt Stenene. Jeg sad arresteret i otte Dage og da jeg blev fri, hed det sig, at Politiet ikke kunde overbevise mig; men min Ære var dybt krænket; thi jeg har altid elsket og fulgt Ordsproget: «Ærlighed varer længst».

Dette skete 1859. Jeg var nu 40 Aar gammel og fik Lyst til at se mine gamle Forældre samt Slægt og Venner i mit Fødehjem. Jeg fik udleveret et Rejsepas paa Politistationen og tog med Dampskib til Kiel. Det var mig en Glæde at se mit

Hjem og tale med de kære gamle. Min Fader mente, at jeg hellere maatte se at liste mig bort; thi jeg havde alle Tyskere imod mig, fordi jeg var gaaet til Danmark. Jeg mente ikke, at der var nogen Fare. Sognefogden viste jeg mit Pas, og han noterede, hvad Dag jeg var kommen, og hvad Dag jeg vilde rejse igen. Men jeg var nødt til ogsaa at henvende mig til Herredskontoret for at faa udstedt et Pas til min Tilbagerejse. Herredsfogden opdagede straks, hvem jeg var, og han vidste, hvad jeg havde gjort. Han gav mig Grovheder og tog fat paa mig. Jeg gav ham Svar paa Tiltale, og han erklærede mig for Arrestant. «De skal ikke arrestere den Mand, som har holdt sin Ed og været sin Konge tro!» svarede jeg og skubbede til ham, saa han sejlede hen under Bordet. Han raabte paa Arrestforvareren, og da denne kom ind, tog jeg ham og viste, hvor Fogden sad. Der blev en Forskrækkelse i hele Huset, men jeg gik stolt min Vej og glædede mig over mine gode Kræfter. Hvad Følgerne end vilde blive, var det mig dog en Trøst, at Tyskerne havde begyndt med at anfalde mig baade med Trusel og med Slag, og i København vidste jeg, at man ofte dømte anderledes end i Holsten. Jeg gik hjem, men besøgte undervejs en Søster og talte med hende og hendes Mand til langt ud paa Natten. Da jeg kom hjem, fortalte mine Forældre, at et Par Gendarmer havde været der om Aftenen og spurgt efter mig. De havde truet de gamle, at de skulde bekende, hvor jeg var, og det vidste de Stakler jo ikke. Saa havde Gendarmerne

undersøgt Huset, stukket i Hø og Halm for at finde mig, og da de red bort, forsikrede de, at de nok skulde komme igen og finde mig. Jeg gik i Seng og sov; men i Dagningen kom Fader til Døren og fortalte mig, at han havde set et Glimt af Gendarmerne i Byen, og han mente, at jeg helst maatte liste af. Jeg holdt ikke af at liste mig bort, stod derfor op og klædte mig paa, fast bestemt paa at oppebie Gendarmernes Ankomst. De kom snart, og de havde Sognefogden med, en skikkelig Mand, som var Faders gode Ven, og hvis Søn havde været Dragon som jeg i Itzehoe. Gendarmerne vilde have mig med til Herredsfogden; men jeg nægtede at følge. Der blev snart Skænderi, og de truede med Sablerne; men jeg fattede Moders Mangletræ, som hang paa Væggen, og da der i Stuen var lavt til Loftet, kunde de ikke vel bruge deres Sabler. Jeg slog til den ene, saa han trykkede sig ind paa den anden, og de søgte begge ud. Jeg fik fat paa en stor Høfork, og med den fulgte jeg dem paa Vej. Baade Sognefogden og hans Søn snakkede, som om de holdt med Gendarmerne; men jeg vidste nok, hvem de i Grunden holdt med. Gendarmerne tog ind til Sognefogdens, og kort efter saa jeg dem forlade Byen.

Jeg gav mig god Tid og besøgte min Familie. Mange spaaede mig ilde og bad mig om at forsvinde snarest muligt; men jeg havde Lyst til at se, hvad Tyskerne vilde stille op. Det varede ikke ret længe, saa kom der Tilsigelse, at jeg skulde møde for Herredsfogden, og for ikke at bringe Forældrene

i Forlegenhed bestemte jeg mig til at møde. Min Rejsekuffert blev pakket, jeg tog Afsked med Forældre, Slægt og Venner. Man var ængstelig paa mine Vegne, jeg havde slaaet baade Herredsfogden og Arrestforvareren, jaget Gendarmerne paa Flugt og trodset Øvrigheden. Men jeg betragtede alt som nødvendigt Selvforsvar, og slige haandgribelige Optrin var slet ikke sjældne. — Min Broder kørte mig til Kontoret — han kunde saa fortælle, hvorledes det gik mig. Jeg var tilsagt at møde Kl. 10; men Klokken blev 12, inden jeg fandt for godt at møde. Mit Ur havde jeg stillet godt et Par Timer tilbage. Da jeg kom ind paa Kontoret, sad der en Sergent og to menige, fuldt væbnede. Herredsfogden tog atter imod mig med Grovheder og paastod, at jeg skulde arresteres, og at jeg alt var dømt til 4 Aars Soldatertjeneste i Gottorp. Jeg gjorde Indvendinger, men fandt ikke Anledning til at fortælle ham, at jeg havde aftjent min Værnepligt i København, og at jeg havde modtaget mit Fripas. Herredsfogden henvendte sig til Sergenten, der havde hørt paa Samtalen, og sagde: «Før denne Mand under Bevogtning til Gottorp. Han er Arrestant og overgives til Hæren.» Men Sergenten svarede: «Det strider baade mod min Befaling fra Bataillonen og mod min Ære. Jeg har Ordre paa at modtage en tysk Desertør, og ikke at arrestere en dansk Mand, og denne Mand her kan næppe være en tysk Desertør, siden han taler Dansk saa godt som en indfødt Københavner». Efter en lang Forhandling blev det endelig bestemt, at Herredsfogdens Kusk — en

Preusser — skulde køre os alle fire til Slesvig. Jeg tænkte som saa: «Hellere komme under Officerernes Kommando end lade sig hundse af Herredsfogden», og jeg vidste, at naar mine Forhold undersøgtes fra Bataillonen, vilde der falde en anden Dom end Herredsfogdens. Da vi havdes styrket os ved en god Middag i Kroen, hvor Sergenten og de to menige blev beværtede paa min Bekostning, rejste vi fra Byen. Jeg sørgede ikke ved Udsigten til en lang Soldatertjeneste. «Hils Fader og Moder», sagde jeg til min Broder, som tog Afsked med mig, «at jeg er dømt til fire Aars Tjeneste som Soldat; men sig dem ogsaa, at det bliver fire smaa Aar». Vi kørte, og Turen huede ikke Kusken; thi vi tog Kommandoen, og han maatte køre, som vi vilde. Bedede vi i en Kro og tog os en Forfriskning, holdt en af de menige Soldater Vagt hos Kusken, at han ikke skulde vende om. Da vi kom til Bosdorp, sagde han, at her havde han Ordre til at vende. Men vi lod ham vide, at det var os, som raadede her, og ikke Herredsfogden. Vi tvang ham til at køre op til Slottet, og da han vendte om, sendte vi spydige Hilsener med ham hjem til Fogden.

I Alleen til Gottorp mødte vi to Ingeniørløjtnanter, som jeg kendte særdeles godt fra Kastellet. Jeg havde været Oppasser for den ene og modtaget mange Beviser af ham paa, at han skattede mig. Jeg fortalte, at nu skulde jeg være Soldat igen; men de lo ad den nidkære Foged og tilbød at skrive for mig, hvis jeg ikke selv kunde, og lovede mig, at jeg snart skulde blive fri. De sagde mig, hvor

de boede, og at jeg kunde søge deres Hjælp, naar jeg ønskede.

Hos Kommandersergent Kriegsmann ved 3dje Kompagni skulde jeg melde mig. Der fik jeg en ublid Modtagelse. Jeg maatte til Kaptejnen og fra ham til Lægen. Begge spurgte mig, om jeg ikke havde en eller anden Fejl, saa jeg kunde blive fri. Jeg paastod, at jeg havde ingen, og hvor meget det end var mod deres Vilje, maatte jeg indskrives i Hæren. Jeg var maaske noget kaad og ved Siden deraf noget hævngerrig. Jeg ønskede, at Fogden skulde faa en forsvarlig Næse, og jeg vilde helst spille Komedien til Ende. Jeg kom altsaa igen i Uniformen. Vaabenmester Bork havde sin Møje med mig; thi gamle Uniformer, som han kastede til mig, sprængte jeg i Stykker, og først, da jeg fik en pæn Dragt, var jeg tilfreds.

En Højtidsdag havde vi i min korte Tjenestetid i Gottorp, Frederik VII's Fødselsdag, 6te Oktober. Hidtil havde jeg spillet Rekrut og gaaet under en Korporals Kommando. Den Dag bad jeg om at faa Lov til at være med ved Kompagniets Eksercits. Jeg overraskede Befalingsmændene; de vidste endnu ikke, at jeg havde været Soldat ved Kastelkompagniet. Oberstløjtnanten kom hen til mig, roste min Pudsning og mine faste og sikre Geværgreb, men forlangte en Forklaring. Jeg fortalte, at jeg havde lært som Dragon i Itzehoe, siden som Infanterist i København, og at jeg nu var dømt til fire Aars Tjeneste, fordi jeg i 49 var bleven Rømningsmand. Han lyttede opmærksomt til min korte og fyndige For-

klaring, slog mig paa Skulderen og sagde: «Deres Sag skal snart blive nærmere undersøgt». — Da vi havde fri om Eftermiddagen og næste Dags Formiddag, og der var sagt os, at der ikke vilde blive Eftersyn paa Stuerne om Aftenen, foreslog jeg tre af Kammeraterne — Jyder fra Vardeegnen — at følge med ud paa Landet og fejre Kongens Fødselsdag. De gik gerne ind paa Forslaget, og vi besøgte saa en Farbroder, som boede et Par Mil fra Slesvig.

Vi fik en god Modtagelse, og om Aftenen var vi med til Dans i Kroen. Pigerne vilde gerne danse med Soldaterne; men de klagede sig til mig, at de ikke kunde tale med Jyderne. Jeg var Tolk, talte Plattysk med Pigerne og Jydsk med Kammeraterne. En uskyldig Spøg havde nær faaet alvorlige Følger. En Fætter af mig bad om Lov til at prøve min Vaabenfrakke. Jeg føjede ham deri, skønt jeg godt vidste, at jeg ikke havde Lov dertil. Der blev Spektakel i Dansesalen. Tønderet var der altid — Striden mellem Tysk og Dansk, — en lille Gnist var nok til at fænge. Et Par Gendarmer trængte ind i Salen og truede med at arrestere mig og min Fætter. Jeg gav mine Kammerater et Vink, og i et Nu havde vi fat paa vore Sabler, som vi havde sat fra os ved Ankomsten. Min Farbroder og flere ældre Mænd gik imellem, og da vi havde sagt hinanden adskilligt, blev Striden bilagt; Gendarmerne skulde bede om Undskyldning, drikke et Glas med os til Forlig, og intet maatte meldes, som kunde bringe nogen i Forlegenhed. Vi syntes alle, at vi havde en fornøjelig Tur, og at vi havde fejret

Kongens Fødselsdag paa en værdig Maade, om end Folkene, vi tilbragte Dagen og Natten hos, var tysksindede. Da vi kom tilbage, spurgte Officererne, om vi havde faaet en Kæreste, og dertil svarede vi alle ja.

Dagen efter begyndte Øvelserne. Jeg var ærgerlig over, at jeg igen var bleven Soldat, og jeg blev tilmed behandlet som en Rekrut, der skulde lære, og fik de sædvanlige Skældsord serverede: «Bondelømmel», «Slagsbroder» og lignende. Det var Herredsfogden, som havde faaet mig anbragt her, og han havde sikkert ikke sendt nogen god Anbefaling med mig. Det kan vel derfor undskyldes, at jeg var en sløj Soldat, ja at jeg endog var stædig. Den stakkels Korporal, som skulde lære mig at staa og gaa, havde sin Møje med mig. En Dag klagede han til en Løjtnant, at jeg var doven og trodsig. Løjtnanten — en lille spinkel Soldat — tog fat paa mig og vilde vise mig, hvorledes jeg skulde rette Ryggen og strække Benene. Men jeg rakte og strakte mig, saa Løjtnanten følte mine Kræfter og erfarede min Vilje, og jeg hviskede til ham: «Er her flere Fluer af samme Slags, skal jeg vippe dem». Det skulde jeg nu ikke have sagt; men jeg var bleven trodsig og brød mig lidet om, hvad Følgerne maatte blive. Jeg blev meldt og mødte ialt syv Gange i Krigsforhør for den Historie. Derved kom jeg til at give adskillige Oplysninger, baade om hvem jeg var, og hvorfor jeg var her.

Mens denne Sag stod paa, indtraf der en Begivenhed, som gav mig Anledning til at komme i

nærmere Berøring med Officererne. Der brændte nemlig et Garveri i Slesvig By, og Soldaterne var med for at redde. Jeg halede blandt andet en Kommode ud, og i den øverste Skuffe laa en ikke lille Sum Penge, som jeg bragte Ejerinden. Manden, som det var brændt for, gav 200 Daler til Soldaterne. Der blev bestemt — efter Forslag fra Officererne — at vi skulde have et stort Bal, og vi fik Tilladelse til at holde det i Fægtesalen paa Slottet. Baade Infanteriet og Kavaleriet skulde med. Det bedste var, at endog Officererne vilde med til Festligheden, og de skød saa stor en Sum sammen, at vi kunde faa rigelig Spise og Drikke. Men det kneb at faa Piger til Ballet; thi Pigerne i Slesvig By saa ikke godt til de danske Soldater, og Sproget var jo ogsaa en Hindring. Men jeg havde stort Bekendtskab i Byen og indbød mange Piger, Døtre af Byens ansete Borgere. De lovede at komme og faa flere med, og jeg indestod dem for, at Soldaterne i enhver Henseende vilde være høflige imod dem. Ballet var særdeles vellykket. Langs Siderne i den meget store Sal stod Rækker af Borde, hvor vi blev beværtede med Kaffe, Kage og Punch. De forskellige Vaabenarter, Befalingsmænd og menige blandede sig imellem hverandre, og uskyldig Spøg og Morskab havde frit Løb. Der blev talt og sunget, klinket og drukket dus, og jeg var rigtigt i mit Es; thi skønt jeg gik i mit 40de Aar og blev kaldt den gamle Soldat, var jeg lige saa ungdommelig som en tyveaarig Knøs. «I Aften kan Johan bruge Benene», blev der sagt, og en Løjtnant Sommer,

hvem jeg nylig havde drukket dus med, kom hen og slog mig paa Skulderen, idet han sagde: «Hør, du gamle Johan Frederiksen, du gamle Stedfortræder!» Hvad han vilde have sagt mere, ved jeg ikke — jeg afbrød ham og svarede: «Hør, du gamle Løjtnant Sommer! Jeg er ingen Stedfortræder; jeg tjener for min egen Krop, og her skal du se, hvad den duer til.» Dermed tog jeg et fast Tag i Løjtnanten og svang ham rundt paa Gulvet et Par Gange, standsede foran Oberstløjtnant von Bentzen og præsenterede:

«Min Baldame!»

Oberstløjtnanten lo, skosede Løjtnanten for den Omgang, han havde faaet af en menig Soldat. Men jeg fik et Hurra af mine Kammerater.

Forhørene fik herefter en anden Karakter. Jeg skønnede, at Bataillonen havde indhentet Oplysninger fra min Tjenestetid i København, og der faldt lidet rosende Udtalelser om Herredsfogden og hans Arrestforvarer, som jeg ganske vist havde været meget grov imod, men som til Gengæld ønskede mig eksemplarisk afstraffet for mit danske Sindelag. En Dag kom en Ordonnans hen til mig og hviskede: «Du er fri for Tjenesten her inden en Time». Passede Efterretningen, glædede jeg mig ved den; men det kom an paa, under hvilke Betingelser jeg fik min Frihed. Nogen Oprejsning, mente jeg, tilkom mig. Efter at have været hos Lægen mødte jeg sammen med Kompagniet paa Brandstuen og Kommandersergent Kriegsmann, der tog ublidt imod mig ved Ankomsten og altid havde været uvenlig

imod mig, havde nu den Opgave at permittere mig. Lad mig med det samme tilføje: Alle Soldater havde den største Ærbødighed for Kriegsmann. Han var Soldat lige til Fingerspidserne, og naar han først i 64 blev Løjtnant, mente man, Grunden dertil var, at han lod sig vanskeligt kommandere. Han kunde sine Tjenesteregler og rettede ofte paa en bydende Maade Officererne, naar de tog fejl. Vor Ærbødighed for ham hævedes ogsaa ved, hvad der fortaltes, at under 6te Juli-Slaget gik en Kugle gennem begge hans Ben — Læggene — men at han bandt et Par Lommetørklæder om og fortsatte, til Sejren var vunden. Vi vidste ogsaa, at i Slaget ved Isted fik han en Kugle gennem Maven, og efter et 13 Ugers Sygeleje var han atter Kriegsmann. Slige Historier i Forbindelse med hans klare og myndige Kommandostemme, hans altid militæriske Optræden og ikke mindst hans vældige Skæg — han havde nok engang faaet Præmie derfor — gav os Ærbødighed og Agtelse for Befalingsmanden. Jeg blev altsaa kaldt frem, og Kommandersergenten oplæste en lang Skrivelse, hvis Indhold var, at jeg vel var fri for Tjenesten nu, men at jeg var sat 8 Aar tilbage i Linjen. Mod det sidste protesterede jeg selvfølgelig, og jeg paastod endvidere, at da jeg uden Lov og Dom var tagen til Soldat, vilde jeg have Æresoprejsning og et passende Vederlag. Flere Officerer kom til og vilde overtale mig til stiltiende at forsvinde; men jeg blev derover mere bestemt i mine Udtalelser, og det kan gerne være, jeg blev grov. En Korporal fik saa Ordre til at bringe mig for Oberstløjtnant

von Bentzen, der boede paa Frederiksberg. Han hørte venligt paa mine Indvendinger og sagde saa: «Herredsfogden i Deres Hjemstavn har sendt Dem hertil. Lad ham saa give Dem Æresoprejsning og betale det Tab, De har lidt ved at være Soldat». Derefter fik jeg Lov at gaa til næste Dag. Da mødte jeg atter for Oberstløjtnanten og modtog en Anvisning, en Fordring paa 62 Daler, som Herredskontoret skulde udbetale mig. «Nu giver De ikke dette Bevis fra Dem, før De faar Pengene, og gør Fogden Indvendinger, maa De komme til mig». Med denne Anvisning i Lommen og med venlige Ord af Oberstløjtnanten forlod jeg som civil Gottorp og styrede til Herredskontoret.

«Saa har man Dem igen at have Spektakel med», sagde Herredsfogden og rejste sig for mig i hele sin Dommerværdighed. At jeg gav et Svar, som ikke stod tilbage i Grovhed, er vel undskyldeligt, naar man betænker Forskellen paa en Herredsfoged og en Bondekarl. Jeg fik dog udbetalt de omtalte 62 Daler, men maatte siden bittert erfare, at jeg var noteret paa Kontorets sorte Bræt, og at dets Udgift for mig skulde indkasseres paa en anden Konto.

Jeg rejste hjem for at hilse paa mine Forældre. Fire smaa Aar havde jeg sagt. Tre Uger og tre Dage og i den Tid tjent 62 Daler. De bad mig om at blive hjemme og komme i Ro. Jeg havde været mere med i Striden om Tysk og Dansk, end jed havde godt af, og de bad mig lægge en Dæmper paa min Ivrighed. Men jeg lod mig ikke noget sige. Jeg vilde ikke løbe fra den staaende Strid, og

derved kom jeg dybere ind i den. Der tilbød sig en Plads hos en dansksindet Mand, der hed Ditlevsen. Jeg modtog Pladsen og blev første Karl i Gaarden. Jeg kunde ikke lægge Baand paa mine Følelser, og tit deltog jeg i blodigt Slagsmaal. Saa holdtes der et Skydegilde i Byen, og Ditlevsen bad mig saa mindelig om ikke at gaa derhen. Men jeg gik; jeg viste min Færdighed i at skyde og vandt en af de bedste Præmier. Men der blev Misundelse, og der faldt drøje Ord. Og den Gang, især ved slige Lejligheder, blev Striden altid afgjort ved Slagsmaal. Da slog jeg for haardt, og nu forstaar jeg godt, at det var dumt af mig; thi hvad kunde der udrettes ved slige smaa private Fægtninger. Et Par af de værste Urostiftere og mest fanatiske Tyskere gav jeg en saa alvorlig Dragt Prygl, at de laa syge Dagen efter, og der gik Bud til Eckernförde efter Lægen. Han kom ogsaa, og jeg ynkede de Stakler, som ikke kunde taale Pryglene. Men med Lægen kom ogsaa en Politibetjent. Jeg blev anholdt og maatte spadsere i Arresten. Jeg var flere Gange i Forhør, og flere Vidner bleve afhørte, alle saadanne, som kunde vidne imod mig — ikke een tog mig i Forsvar. Slige Optrin var almindelige, og jeg havde vist faaet en naadig Straf, hvis ikke Politiet havde søgt Oplysninger om mine tidligere Forhold. At Herredsfogden i Eckernförde skulde gøre Herredsfogden i min Hjemstavn en Tjeneste, var jo ikke mere end rimeligt, og at det gik ud over mig, var naturligt. Jeg havde altid været en opsætsig Undersaat over for tysk Politik. Nu var jeg fangen,

greben paa fersk Gerning. Nu skulde jeg klemmes, og jeg blev klemt. Et halvt Aar maatte jeg sidde i Arresten, og saa mente Tyskerne vel, at jeg var saa brændemærket, at jeg herefter var uskadelig. Jeg klager ikke over, hvad jeg led. Efter Stedet og Omgivelserne kunde jeg ikke vente mig det bedre. Man trøstede mig med: «Du er en Karl, som kan give en Lussing, du kan vist ogsaa taale at faa en igen.»

Da jeg havde udstaaet min Straf, gad jeg ikke være længere i min Hjemegn, men søgte til Danmark. Pengene var gaaet med, dels ved et temmelig lystigt Liv som Soldat og dels ved Hjælp til trængende Slægtninge. Men jeg manglede dem ikke; jeg var jo sund og rask, og saa kunde jeg atter tjene mig nogle andre. Jeg har aldrig sørget over den Skilling, jeg gav ud; jeg betragtede hver Skilling, jeg tog ind, som min Tjener, og ved første Lejlighed fik den Lov at gaa samme Vej, som de andre. Nyde Livet vilde jeg, og glæde mig selv og andre gjorde jeg. — Begreberne om, hvorledes man bør leve for at leve vel, er forskellige. Mine formede sig efter Omgivelserne, og jeg har endnu aldrig set tilbage paa mit Liv med Sorg.

I et Par Aar før Krigen i 1864 havde jeg Ansættelse hos engelske Entreprenører ved Anlægget af Østbanen i Jylland. Jeg kunde Dansk, Tysk og Engelsk, havde god Forstand paa at lede et Arbejde og optraadte med en Myndighed, som gav Respekt. Det blev mig derfor let at blive Schachtmeister (Arbejdsleder) og Tolk. Jeg havde i Reglen 150

Mand under min Ledelse, ofte dog kun 100, men ogsaa indtil 200. Tit maatte jeg tage Spaden eller Skovlen og vise dem, hvorledes Arbejdet skulde gaa. Arbejdet var mig en Leg, og Redskaberne haandterede jeg med Sikkerhed og Kraft. Jeg havde Navn og Nummer paa hver Mand, som stod under mig, og jeg krævede ubetinget Lydighed. Var der nogle, som mukkede, fik de straks Afsked. Forholdene var ofte vanskelige. Vi havde foruden Danskere tillige Svenskere, Tyskere og Polakker i Arbejde. Men jeg kunde tale med dem alle, og jeg var afholdt af alle flinke Arbejdere, ligesom ogsaa de engelske Entreprenører paaskønnede min Ledelse. I Hotellerne eller i Gæstgivergaardene, hvor jeg logerede sammen med Entreprenørerne, havde jeg mindst to Stuer til min Raadighed. Jeg udbetalte Lønninger til min Trop og aflagde Regnskab. Selv havde jeg en Løn af 4—5 Daler daglig Jeg tjente saaledes mange Penge og havde i Forhold til almindelige Arbejdere en behagelig Stilling; men jeg var ogsaa sammen med Folk, som forstod at bruge Penge, — en Kunst, jeg længe havde kendt.

Men saa kom Krigen 1864, og Arbejdet standsede. Jeg tog til Kolding og opholdt mig der under Krigen. Hvad jeg vilde der efter, ved jeg ikke saa lige. Jeg kunde jo træffe sammen med tidligere Venner og Fjender, tømme et Glas med nogle og plukke en Høne med andre. Jeg kunde ikke rigtig forstaa den Frygt og slaviske Ærbødighed, som Befolkningen viste Fjenderne, da de fyldte Byen. Men hvad kunde jeg stille op. Dog, jeg kunde ikke dy

mig. En Dag, som jeg gik paa Gaden, saa jeg to Østrigere, hvoraf den ene var Korporal, banke en stakkels Bonde, en Ægtkusk. Jeg løb til og tog dem begge i Nakken, og jeg skræmmede dem ikke blot ved mit faste Tag, men ved min Færdighed i det tyske Sprog: «Skammer jer, fjendtlige Folk i fremmed Land! Bonden forstaar ikke, hvad I siger. Skamsstreger kan enhver Dreng gøre». De undskyldte sig med, at Bonden var ulydig, og at han vilde flygte. Men jeg tog ham i Forsvar og truede med at melde, hvad jeg havde set. De bad om Undskyldning, da de jo vist mente, at jeg var noget stort, maaske en civilklædt tysk Befalingsmand. Manden paastod, at han ikke havde gjort Forsøg paa at løbe; han kunde bare ikke forstaa, hvad han skulde, og saa fik han Bank. Da jeg havde sat dygtig Skræk i Østrigerne, bød jeg dem ind paa Svenssons Hotel og beværtede dem, og da jeg lovede ikke at melde Mishandlingen, blev de glade ved mig, og jeg kunde faa det med dem, som jeg vilde. Bonden var uhyre ked af sin Stilling, ønskede sig hjemme ved sin Harve og Plov, og jeg mente, at jeg let kunde begaa mig. Østrigerne havde ikke noget imod at faa mig i Stedet. Bonden overlod mig sine Heste og sin Vogn, lovede mig en god Betaling og en god Madpose hver 14de Dag. Hotelværten gik i Borgen for os begge. Nu var jeg altsaa Ægtkusk, og som saadan havde jeg mange pudsige Scener med Fjenderne. Ofte var jeg dum som en indskrænket Bonde, til andre Tider var jeg fræk som en Tysker. De andre Ægtkuske

var glade ved mig; thi jeg hjalp dem ofte over Vanskeligheder. Jeg lærte dem at stille med, naar Forplejning skulde udleveres, og vi kunde let mage det saa, at vi havde det rigeligt med Flæsk og Brød til os selv, og vore Heste fodrede vi med Brød, Havre eller udblødte Ærter og Ris. Under slige Forhold hytter enhver brav Mand sig, som han kan. Stjæle er der ikke noget, der hedder, man redder blot. Man gaar dristig hen, hvor Forplejningen ydes, og gør Fordring paa dobbelt saa meget, som man ønsker. Faar man noget, har man det, og faar man ikke, forsøger man paa en anden Maade. Engang blev der nægtet mig Havre til mine Heste. Natten efter hentede vi Proviant ind til Byen. Jeg holdt mig tilbage i Rækken og kørte med Flæsk og Kød. En af de forreste Vogne var læsset med Havre. Mine Heste lod jeg gaa selv og gik hen til Vognen, greb en Sæk og fik den ned i Vejgrøften. Da min Vogn kom, var det let at hive Sækken op i den, sprætte den op med Lommekniven, tømme Indholdet i min egen Fodersæk og saa kaste den mærkede Sæk bort. Hvorledes der kunde tabes en Sæk Havre under Vejs, kunde Østrigerne ikke forstaa.

Jeg glemte ikke at traktere Vognmesteren, den østrigske Underofficer, som ordnede Ægtkørslen. Vi er alle Adams Børn, og skønt Østrigerne ikke kunde lide vort Brød og vort Flæsk lige saa lidt som vor Brændevin, forsmaaede de ikke en Indbydelse til en Frokost, — ja blot en Toddy havde sin Virkning. Lette Ture faldt nu altid i min Lod,

og pumpes skulde jeg, naar det opdagedes, at jeg talte Tysk og var godt kendt med danske Forhold. «Lyver du, bliver du skudt», hørte jeg saa tit. Men jeg havde ikke Livet saa kært, og desuden sørgede jeg for i min Fremstilling at lave en eller anden Bagdør, hvor jeg kunde slippe ud.

Engang kørte jeg med to højtstaaende Officerer fra Kolding til Haderslev. I Førstningen lod jeg, som om jeg havde tabt Næse og Mund, jeg hørte deres Samtale om Planerne for Krigen, og jeg mærkede mig dem vel. Spion vilde jeg ikke være; men en Antydning kunde jeg ved Lejlighed give. Først da vi kom til Vonsild Kro, fik jeg mit Mæle. Officererne spurgte, om her var et Apotek. «Ja, for sunde Folk», svarede jeg og svingede ind i Kroen. Efter at jeg havde bedet, og Officererne havde opdaget, at jeg talte Tysk med Færdighed, vilde de have meget at vide, og jeg snakkede op, men fortalte intet, som kunde skade den danske Hær. De mente, at jeg var en tysksindet Mand, og for en Gangs Skyld lod jeg være at gøre Indvendinger derimod. De holdt mig godt med Spise og Drikke, sørgede for min og Hestenes Underholdning i Haderslev, og da vi kom til Kolding, gav de mig 6 Gylden i Drikkepenge.

Da Krigen var endt, fortsattes Banearbejdet, og jeg indtog min gamle Plads som Schachtmeister og Tolk. Da Østbanen var bygget, rejste de engelske Entreprenører til Holsten, hvor de havde store Baneanlæg. De opfordrede mig til at tage med, og skønt jeg havde faaet en ublid Behandling

derhjemme, var der dog meget, som drog mig, og jeg rejste med og arbejdede i et Par Aar under de samme kendte Entreprenører. Vi arbejdede mest i det lille Fyrstendømme Putin. Befolkningen der havde ikke meget med Politik at gøre. Men de havde Skræk for Banefolkene og betragtede os med mistroiske Blikke. De tyske og engelske Entreprenører saa ikke venligt til hverandre, og jeg glemte ikke at puste til Ilden, naar Lejlighed gaves. Jeg havde nu engang faaet et Horn i Siden paa Tysken, og jeg havde altid min Glæde af at berede ham en Ydmygelse. Og Borgmestre finder man alle Vegne. De mener nu, at de regerer Verden, og derved har jeg altid sat et stort Spørgsmaalstegn. Jeg havde her en Historie med Tyskerne og den stedlige Borgmester, som jeg maa fortælle.

En Arbejder, som stod under min Kommando, blev dræbt. Vi arbejdede da i nogle store Bakker, og det skete ikke sjældent, at store Jordmasser skred ned. Jeg havde paalagt Arbejderne at være opmærksomme og komme bort i Tide, naar der viste sig Tegn til Jordskred. Den Dag, da Ulykken skete, stod jeg heldigvis paa Arbejdspladsen, og straks jeg saa Tegn til Jordskred, raabte jeg: «Løb!» og alle lystrede; men en Mand, en enfoldig gift Arbejder, vendte om for at bjærge sin Skovl, og da blev han begravet under en vældig Jordmasse. Da vi fik ham gravet ud, var han ynkelig knust. Begivenheden vakte stort Røre, og ved slige Ulykker lægges Skylden altid paa de ledende. Jeg maatte i Forhør flere Gange, og skønt Arbejderne kunde

bevidne Rigtigheden af min Fremstilling, tog Borgmesteren dog Sagen paa en Maade, som tydelig gav til Kende, at jeg bar Skylden. Han undskyldes maaske ved min fri Optræden, — jeg havde haft for meget med Politi og Borgmestre at gøre, til at jeg skulde takke for en Frikendelse, hvor der intet var at frikende for. Under Forhørene fortsattes Arbejdet selvfølgelig, og en Dag kom Borgmesteren selv ud for at tage Forholdene i Øjesyn. Men han var nu ukendt med at færdes paa Arbejdspladser, og Arbejdernes Spøg med uvedkommende — selv Borgmestre — betragtede han som Fornærmelser. Da han endelig naaede hen til mig, var han saa vred som nogen Tysker og satte mig i Rette for, at mine Folk tiggede. Jeg tog dem i Forsvar og paastod, at de kun sang en uskyldig lille Sang for fremmede, og det var gammel Skik paa alle Arbejdspladser. Men han lod sig selvfølgelig ikke overbevise, — en Borgmester har jo altid Ret. Jeg tilbød saa at ledsage ham gennem Udgravningerne og haabede derved at overbevise ham om, at paa Arbejdspladserne gik Arbejdet efter lige saa klare og bestemte Love som paa Kontorerne, at vovede man sig ind paa Veje, hvor man var ukendt med at vandre, løb man større Risiko, end om man stødte an mod en eller anden Politivedtægt. Som vi gik fremad i Udgravningerne og fulgte et smalt Spor mellem høje Skrænter, kom der en Række Tipvogne hen ad Sporet. Føreren fløjtede og signaliserede til os. Inden Borgmesteren blev klar over den farlige Situation, havde jeg med et

fast Tag faaet ham anbragt saa højt op ad Skraaningen, at Vognene lige kunde glide forbi os. Da vi rejste os, og Faren var forbi, takkede han mig og glemte en hel Del af sin Værdighed; han lignede nu ogsaa mere en Arbejder end en Borgmester. Er Beg og Tjære Baadsmands Ære, saa turde Sand og Ler være Arbejderens. I hvert Fald er der ikke den Forskel paa en Borgmester og en Arbejder, som Uniform og Arbejdsdragt vil fortælle. — Vi gik saa videre, og Borgmesteren maalte Højder og noterede, granskede med Kendermine Omgivelserne og beregnede pro og contra. Som vi kom til en Trop Arbejdere, der hilste høflig paa Borgmesteren, uden at denne Hilsen blev gengældt, gav jeg Folkene et Vink, og straks standsede Arbejdet. 3—4 Mand sprang frem og holdt Skovlene i Paradestilling foran Borgmesteren, idet de gav ham den Sang, han før var bleven saa fornærmet over at høre. Verset var kun kort, men lød smukt paa Tysk. — Indholdet — oversat paa Dansk — var: «Skovlen er ført, Manden er vejet. Han maa skænke til en Kande Øl eller to, om det saa var til en halv Tønde. Han maa ikke betænke sig ret længe, for Tiden er kostbar». Uden at mukke greb han i Lommen og skænkede 5 Daler til Arbejderne, hvorfor han fik et Hurra af dem og saa helt smilende ud. «Ja», sagde jeg, «saaledes er nu Lovene ude hos os. Og vi følger dem til Punkt og Prikke uden Persons Anseelse». —

Det havde ingen Betydning for mig, hvad Retten kunde bringe ud af Forhørene. Derimod

sørgede jeg for, at der blev sat en Indsamling i Gang til Enken. De tyske stillede sig afvisende; men de engelske Entreprenører gav en klækkelig Sum, og der blev samlet henved 1000 Daler. Saa mente Tyskerne, at man blot kunde slaa nogle Fjæl sammen til en Kiste; men jeg bestemte, at Snedkeren skulde lave en Kiste som til en anset borgerlig Mand, og saaledes blev det. Derefter gik jeg til Borgmesteren og bad om Lov til, at der maatte lyde Sørgemusik ved Graven. Men det blev nægtet. Men Præsten havde jeg vundet for Tanken, og han gav Lov dertil. Saa rettede jeg mig derefter, gik til Borgmesteren og bad ham deltage i Begravelseshøjtideligheden. Han mødte ogsaa og hørte paa Musiken. Hvem der herefter havde den afgørende Stemme — Borgmesteren eller Præsten — angaaende Begravelse med Sørgemusik, hvor højt et Menneske skal være paa Straa i levende Live for at faa Sørgemusik ved sin Begravelse, det er maaske ikke afgjort endnu.

Engelske Entreprenører, som arbejdede i Rusland, havde skrevet til deres Landsmænd, som arbejdede i Holsten, om at faa sendt en dygtig og paalidelig Schachtmeister og nogle flinke Arbejdere. Jeg blev opfordret til at tage derover, og 8 Arbejdere fulgte mig. Arbejdspladsen laa 25 Mil Øst for Moskva. Vi sejlede fra Lübeck til Riga, og Resten af Rejsen gennem Landet var meget interessant. Men jeg fik snart nok af Russerne. Dovne og tyvagtige var næsten alle Arbejdere, og de maatte drives til Arbejdet. Men jeg kunde og vilde ikke

bruge det Pryglesystem, som der var sat i Værk. Jeg kaldte, naar Tiden var der, og kun de, som mødte til bestemt Tid, fik fuld Dagløn. Men det gik mig saaledes, at til sidst havde jeg næsten ingen at raade over. — En lille Tid rejste jeg saa ind til Byen efter Proviant til Mandskabet. Men engang, som jeg bedede i en Kro, stjal Russerne baade Proviant, Slæde og Heste fra mig. Jeg raabte og skændte, men Russerne lod, som de ikke hørte det. Ingen gjorde mindste Mine til at hjælpe mig med at faa de engelske Entreprenørers Ejendele tilbage. Nej, der holdt jeg ikke af at være, og efter 1/4 Aar vendte jeg tilbage til Holsten.

Meget havde jeg nu set mig om i Verden; men mere maatte jeg se. Hvor jeg har faaet den Rejselyst fra, ved jeg ikke; den sad mig vel i Blodet. Et Hjem kom jeg nok aldrig til at grunde. Kun een Kvinde havde jeg holdt af, og hun havde giftet sig med en Tysker. Penge gad jeg ikke samle; jeg kunde jo altid tjene, hvad jeg skulde bruge, og Bekymring for Alderdommen skulde ikke stjæle noget af Livets Glæde fra mig. Rejse som Arbejder kunde jeg ikke, men derimod som Haandværkssvend. Men jeg kunde jo intet Haandværk og havde altsaa intet Lærebrev. Men det maatte erhverves, og 1866, da jeg var 47 Aar, kom jeg i Farverlære hos en Farver Lange i Hannerof, en Landsby mellem Flensborg og Itzehoe. I min Læretid gjorde jeg Bekendtskab med Livet blandt Svendene. Og mere end een Gang kurerede jeg en Vigtigmager. En ung Svend, som blev antagen i Farveriet, mente, at han

ikke blot havde sit Frisprog, men at han ogsaa kunde tillade sig adskilligt, som grænsede til det usømmelige. Ord virkede ikke paa ham, saa grovkornet var han. Derfor tog jeg ham en Dag, da han i høj Grad havde fornærmet mig og de øvrige Folk i Farveriet, og dyppede ham 2—3 Gange i min Blaaküpe (Kedlen, hvori der farvedes blaat). Om han siden fik den blaa Farve af sig, ved jeg ikke; han forsvandt snarest muligt, og alle glædede sig ved at blive ham kvit. — De Hemmeligheder, der hørte til for at blive Farversvend, kunde jeg let have tilegnet mig i mindre Tid end en Maaned, og den praktiske Udførelse af Arbejdet krævede kun jævn god Forstand, saa jeg fandt det for kedeligt at gaa fire Aar i Lære. Jeg havde mest Lyst til at køre med Farvevognen, og derved kunde man den Gang drive en ikke ubetydelig Handel. Jeg fik Lov til at rejse omkring til Kunderne og drev en betydelig Biforretning ved Siden af. Efter et Par Aars Forløb snakkede jeg godt for Mesteren, og han gav mig Lærebrev. Saa begyndte jeg straks at rejse som Farversvend og kunde altsaa faa min Lyst grundigt stillet, Lysten til at se mig om i fremmede Lande. Jeg blev ved at rejse uafladeligt i $2^1/_2$ Aar.

Min første Rejse gik fra Hamborg over Lüneborg og Hannover til Braunschweig. Der besøgte jeg en Onkel, som var Skomager, og han blev meget overrasket ved at se mig som rejsende Farversvend. Saa rejste jeg ad Holland; men jeg blev vist tilbage; mit Brev tillod mig kun at rejse i tyske

Lande. Jeg gjorde dog Forsøg paa at slippe ind i Belgien og siden i Frankrig; men alle Vegne blev jeg vist over Grænsen, og jeg havde foresat mig at lyde ethvert Lands Politi og Love. I Luxembourg opholdt jeg mig dog en lille Tid, og i Elsass-Lothringen, hvor der var mange Tyskere, fik jeg ogsaa Lov at gaa. Stadig kom jeg længere mod Syd, og den dejlige Rhindal med sine prægtige Skraaninger og Ruiner af stolte Borge var mig en Nydelse. Jeg gæstede alle større Byer og blev i Reglen venligt modtaget, hvor jeg kom frem. Arbejde kunde jeg nok have faaet. Som oftest hed det sig dog, at der var intet, og det Svar passede mig bedst. Var der Arbejde, maatte jeg tage fat nogle Dage, højst en Uge, men fandt saa altid et Paaskud til at drage videre. Jeg var som en Trækfugl, havde ikke Ro til at dvæle ret længe paa noget Sted, gjorde bare et nødvendigt Ophold, og saa videre.

Jeg rejste i Baden, Baiern og Würtemberg, fortsatte gennem Tyrol og over Alperne til Italien. Forholdene i Italien tiltalte mig ikke, og da jeg havde opholdt mig en Tid i Milano, vendte jeg tilbage og kom saaledes til de fleste større Byer i de vestlige tyske Lande. — Den blandt Svendene almindelige Skik at fægte sig frem holdt jeg mig for god til, og kun et Par Gange lod jeg mig af fægtende Svende forlede dertil. De, som fægtede, var i Reglen fordrukne Folk, som enten ikke kunde eller ikke vilde arbejde. Som rejsende Svend gik en Dag i Reglen saaledes for mig. Inden jeg om Morgenen drog fra en By, forsynede jeg mig med

tilstrækkelig Underholdning for Dagen. En Slagter lavede mig en Bøf for en lille Betaling. Den blev ikke stegt, men Kødet blev godt banket, og dygtig Peber, Salt og Løg blev sat dertil. En saadan Bøf kaldes en Koldbøf, den spistes dengang meget almindeligt af Svende og Arbejdere. Den var velsmagende og meget nærende. Til Bøffen købte jeg mig et Franskbrød og en Flaske Øl eller ½ Pægl Brændevin. Jeg holdt gerne mit Maaltid i den fri Natur under et eller andet Træ, og den Hvile, jeg nød efter et styrkende Maaltid, var saa velgørende, at jeg aldrig mærkede Trætheden. Jeg havde min Glæde af at holde mig ren og være godt paaklædt. Tvivlsomme Svende befandt sig ikke vel i mit Selskab. Skosede de over min Maade at rejse paa, da brugte jeg Mund, og blev de for nærgaaende, da slog jeg fra mig. En god, tyk Stok og en Lommekniv var mit Værge, iøvrigt stolede jeg paa mine kraftige Arme. Naar jeg kom til en By, henvendte jeg mig til Mestrene for Farverierne. Som oftest var der intet Arbejde at faa, og saa vankede der «Geschenke», 1 à 2 Mark, dog ofte mindre; Svende, som selv havde rejst, gav ogsaa ofte en lille Gave. I enhver By maatte jeg henvende mig til Borgmesterkontoret for at faa min Vandrebog paategnet, naar jeg var ankommen dertil, naar jeg vilde rejse og hvorhen. Det var en nødvendig Betingelse, at vi havde de befalede Rejsepenge, og at Vandrebogen var i Orden. Meget sjældent forlangte nogen at se mine Rejsepenge. Af Forsigtighedshensyn havde jeg Pengene gemte i tre Punge, og efter Omstændighederne tog

jeg saa en, saa en anden frem. Vandrebogen blev i Reglen paa Kontoret om Natten. Et Natkort blev mig udleveret, og naar jeg om Morgenen bragte det tilbage, modtog jeg atter min Bog. Saa Herberget for tarveligt og urent ud, sørgede jeg selv for Logis. Men som oftest blev jeg paa Herberget. Der var Ordet frit; der traf man Folk fra forskellige Lande, og selv om Spøg og Fortællinger kunde skurre lidt i Ørerne, mente jeg altid, at jeg kunde se og høre uden at tage Skade. Jeg var for gammel en Karl til at gaa paa Galejen med unge kaade Svende. Den almindelige Aftensmand i Kvartererne var Kartofler og Spegesild. Jeg gik dog helst paa et Spisekvarter og fik mig en god og solid Aftensmad. Ikke sjældent gav Mestrene mig Anvisning paa Stedet, og ofte betalte de baade for Kost og Logis paa et pænere Sted end paa Herberget. —

Kendskab til Mennesker saa grundigt, som det læres paa Rejser, ikke med Jernbaner eller Dampskibe, men til Fods fra By til By, fra Land til Land, vindes ikke, om man saa læste al Verdens Bøger; men først naar man har rejst længe og haft meget med Mennesker at gøre, kender man dem og — sig selv. — Jeg rejste tit sammen med Svende, som tiltalte mig. Ofte blev jeg skuffet og fik set de laveste og sletteste Karakterer i deres grimmeste Skikkelser. Men som det desværre maa indrømmes — Menneskene er nu en Gang saa forskellige — saa er det mig ogsaa en Glæde at mindes, hvor megen ædel Trofasthed og Opofrelse der kan være mellem Svendene. Den ædle og tro Svend føler

sig som et Led i Kæden, er noget for sig selv og er noget for andre. Man træder støt frem i Verden, ser enhver frit i Øjet; det ædleste Hjerte kan slaa under den simpleste Trøje. Man har ikke hørt det og troet det, men erfaret det.

Paa den lange Rejse oplevede jeg meget. En Dag var jeg i Hannover kommen i Rejseselskab med tre Svende, som fægtede. Vi gik sammen, to og to. Men jeg gik ikke ind, og Svenden, jeg fulgtes med, var gnaven derover. Som han kom ud fra et Sted sagde han: «Her fik jeg en Groschen. Havde du været med, havde vi nu haft to.» Jeg lod mig overtale til at gaa med ind det næste Sted, en større Gaard, som laa i meget smukke Omgivelser. Min Rejsefælle førte Ordet. Jeg stod bag ved med Hatten i Haanden og saa ud som et forlorent Faar. Konen var meget flink og lavede os en god og stor Mellemmad. Vi takkede ærbødigst, og min Fælle bad om et Stykke Kød. Det fik vi ogsaa; men saa blev han fræk og bad om et Stykke Flæsk. Konen lod, som hun gik ind derpaa, og sagde: «Naa, saa De vil hellere have Flæsk; ja, saa kan De give mig Kødet igen.» Da hun havde modtaget det, greb hun Ildtangen, og med en rask Bevægelse gav hun den frække Svend et føleligt Rap deraf, idet hun tilføjede: «Ja, jeg skal give Dem Flæsk». Han for nd af Døren i største Hast, og jeg bag efter; men Konen tog mig i Armen og sagde: «De er vist ikke af samme Slags. De kan godt komme ind og sidde, mens De spiser Deres Mad. Og Kødet kan De vel have?» Jeg tog Plads, og Manden, der havde hørt

Konens højrøstede Tale, kom til og forlangte at se min Bog. Han havde Lyst til at høre mig fortælle om mine Rejser og Oplevelser, og jeg blev der det meste af Dagen og nød godt af et Hjems Glæder og Goder. Om Aftenen kørte han mig til nærmeste By og sørgede for Logis og Forplejning til mig. Saaledes traf jeg ofte Folk, som af kristelige og menneskelige Bevæggrunde gjorde vel mod Folk, som Flertallet saa ned paa som Individer, der var sunkne saa dybt, at de ikke kunde reddes.

Grunden til, at Folk saa skævt til de rejsende Svende, var vel nok den, at saa mange af dem var mere eller mindre fordrukne, og flere vel desværre uærlige. I Kroer og Gæstgivergaarde var de mest glade for os, naar vi rejste, og tit maatte vi nøjes med daarlig Føde og simpelt Natteleje. I Hannover kom jeg engang i Følge med tre andre Svende til en Gæstgivergaard. Det var Vinter, og Værten, der vel tænkte, at ingen af os havde Penge, men frygtede for, at vi skulde jage hans gode Kunder bort, anviste os Plads i en stor, men kold Forstue. Da vi havde siddet der lidt, gik jeg ind i Stuen; men Værten kom straks og anmodede mig om at gaa. Men han tog Anmodningen tilbage, da jeg bad om en Flaske Vin af bedste Slags og fire Glas til mig og Kammerater. Krovarme kan altid købes; men den er dyr. Jeg forlangte derefter varm Aftensmad til os alle fire, og den kom ogsaa; men ikke før Værten havde forvisset sig om, at vi kunde betale. «Forsigtighed er en Borgmesterdyd»; det ved alle Værter og fører dem Lærdommen til Nytte i deres Bedrift. Da

vi saa skulde have vort Natteleje anvist, førtes vi ind i et lille Rum i et Udhus. Der laa noget Halm og nogle Pjalter, og de seksbenede smaa kravlede omkring, saa Straaene bevægede sig derved. Da blev jeg vred, og Værten fik en af mine Tordentaler. Den havde den Virkning, at jeg fik anvist et pænt Gæsteværelse, og de andre Svende en Stue og rigelige Tæpper. Vi maatte betale klækkeligt for Opholdet; men vi havde ogsaa den Tilfredsstillelse at lære Værten Respekt for Mennesket, hvad enten han var Svend eller Herre. Dog, Lærdommen slog vist ikke dybe Rødder: Penge! Penge! Penge! Saaledes raaber de fleste, stille eller højlydt, og Værterne svarer Amen.

I London havde jeg en kort Tid haft Arbejde paa en Fabrik. Det kunde interessere mig ogsaa at kende Livet paa de større Fabrikker i Tyskland. Jeg foreslog derfor to Slagtere og en Smed, at vi alle tog Arbejde paa Portlands Cementfabrik i Hannover. Vi var alle store og kraftige Karle og blev antagne. Vi holdt ud en Maaned; men saa glædede vi os alle igen ved at kunne snøre Randslen og tage Vandrestaven i Haand. Arbejderne boede paa en stor Kaserne, og Opholdet der om Aftenen og om Natten var næsten værre end Arbejdet paa Fabrikken. Slagsmaal, Svir og Tummel var der hver Aften. Skældsord og Eder summede altid om Ørerne. Ofte kom Formanden ind for at holde Orden; men han mødte altid med en tyk Stok, og ikke sjældent gjorde han Brug af den.

Jeg kom igen til Hamborg. Penge havde jeg

ikke opsparet paa den lange Rejse; men jeg havde set og hørt meget, og jeg havde lært et Stykke af Geografien mere grundigt, end det kunde læres af nogen Beskrivelse. I mit Haandværk var jeg bleven dygtigere. Jeg havde tilmed lært at staa paa egne Ben og passe mig selv. Selvstændighedsfølelsen var yderligere bleven fæstnet hos mig. Men Rejselysten var ikke tilfredsstillet, og min næste større Rejse gik gennem Tyskland til Østrig, og efter et kort Ophold i Wien fortsattes Rejsen. Jeg fulgte Donau, men gjorde Ophold i de større Byer og naaede frem gennem Tyrkiet til Konstantinopel. Men jeg havde Vanskeligheder med Sproget, og derfor blev mit Ophold i Tyrkiet kun kort. Jeg tog tilbage til Polen, gjorde et Slag ind ad Rusland og fulgte Østersøens Kyst tilbage til Hamborg. Meget havde jeg oplevet paa min første Rejse, men langt mere paa min anden. Flere Gange traf jeg Røvere og maatte være snild eller skabe mig dum for at slippe godt fra dem. Flere Gange blev jeg transporteret over et Lands Grænse. Rejsen var som en Hvirvelvind for mig. «Plads for mig, og ingen for nær», det var altid mit Valgsprog.

Da jeg kom til Hamborg, havde jeg saa mange Penge, at jeg kunde leve godt for dem i nogle Dage. Jeg tog ind paa en Gæstgivergaard og vilde tilbringe et Par Dage i Ro, overtænke min Stilling og tage Bestemmelse for min Fremtid. Danmark havde for mig en dragende Magt. Meget var ganske vist simpelt og smaat i Danmark, og Danskerne var ikke alle ægte Perler; men intet Sted vilde jeg

befinde saa vel som blandt dem. Min Beslutning var tagen, og Dagen efter vandrede jeg mod Nord.

I min Fødeegn besøgte jeg Slægt og Venner. Fader var død, men min gamle Stedmoder levede endnu. Hun græd, da hun saa mig, og jeg troede, at hun græd af Glæde; men det var ikke Tilfældet. Hun mente, at en rejsende Svend var en ødelagt og daarlig Person, og hun tiggede og bønfaldt mig om at blive og slaa mig til Ro. Jeg forsikrede hende, at hun skulde hverken have Sorg eller Skam af mig i den store Verden, at jeg ikke kunde trives blandt Tyskerne, men havde bestemt at rejse til Danmark.

Jeg gik ofte i Kirke paa mine Rejser; jeg hørte Kristendom forkyndt paa mange forskellige Sprog; jeg hørte mange dybsindige og gyldne Leveregler; — men intet rørte mig som min gamle Stedmoders Ord. Hendes Hjerte slog varmt for mig, som da jeg var Barn. Det gjorde mig godt at dvæle ved Kilden, som havde rislet over min Barndoms Blomsterenge og vandet Rødderne til Træerne i min Manddoms Skov. Torne og Tidsler havde faaet Lov at brede sig; men Æren er det fejreste Træ i Skoven, og med Løftet om, at jeg aldrig vilde glemme det, forlod jeg den kære gamle Stedmoder.

Da jeg 1872 kom til Nørrejylland, var der Arbejde nok at faa ved Havne- og Baneanlæg. Jeg tog til Esbjerg, ikke som Farversvend, men som Arbejder; jeg fik Arbejde ved Havnen og følte mig atter veltilpas. En Abejder maatte jeg vedblive at være. Kræfter havde jeg, og Øvelse manglede ikke. Og

Livet mellem mine jævnlige tiltalte mig. Min Slægt havde holdt Arbejdet i Ære, og jeg vilde ikke bryde med gammel Sæd og Skik i Familien. — Kun en kort Tid arbejdede jeg ved Udgravningerne. Der var flere Penge at tjene som Stenkløver, og da jeg mente, at der til at arbejde i Sten kun fordredes jævn god Forstand og et Par kraftige Arme, valgte jeg Stenene. I Estrup Skov var der en Mængde Sten, og jeg paatog mig at kløve dem. Jeg havde til en Tid Akkord paa store Leveringer og havde som Følge deraf mange Folk i Arbejde. Da Arbejdet var godt i Gang, og Folkene havde faaet Øvelse i at kløve og tildanne Stenene — et Arbejde, hvorved man nødes til at se og overveje, hvis man ikke vil spilde sine Kræfter — nøjedes jeg med at indtage den ledende Stilling, og ved Siden deraf anskaffede jeg Heste og Vogne og tjente godt ved at fragte Stenene den lange Vej — ca. 6 Mil — til Esbjerg. Fragtkørsel havde jeg Øvelse i fra min Ungdomstid, og jeg følte mig langt mere lykkelig, naar jeg drog frem ad Landevejen med det tunge Læs, end da jeg rejste som Svend i fremmede Lande. — Da Arbejdet med de store Sten til Molerne var endt, paatog jeg mig Levering af Kopsten til Brolægning, at regulere Fortovene ved Banestationerne og at lægge Stenene. Stationsforstanderne kom jeg som oftest godt ud af det med. Kun een Gang blev jeg uenig med en, som ikke havde Forstand hverken paa Regulering eller paa Brolægning. Jeg standsede straks Arbejdet og skrev til Entreprenøren, der havde antaget mig. Han kom og havde intet

at udsætte paa mit Arbejde. Stationsforstanderen lod han vide, at mit Arbejde vedkom ikke ham. Da Arbejdet ved Stationerne var endt, rejste jeg en Tid paa Østkysten, og mellem Kolding og Vejle paatog jeg mig Bygning af Broer og Stenkister. Jeg havde godt Værktøj og saa stort Bekendtskab blandt Stenarbejdere, at jeg let fik dygtige og flinke Folk i Arbejde. Var der intet lønnende Stenarbejde at faa, tog jeg Arbejde ved Vejanlæg og Kanalarbejde. Fra Skærn til Ribe, fra Vesterhavet til Lillebælt er jeg kendt i hvert Sogn og hver By og har haft Arbejde ved de større Vej- og Kanalanlæg.

Kun en enkelt Gang forlod jeg Sydvestjylland og rejste bort en Tid. Det var min gode Ven Peder Palmblad — en Slagters Søn fra Fanø, — der arbejdede i Esbjerg og en Dag sagde til mig: «Arbejdet her giver for lidt. Ved du ikke et Sted, hvor vi kan rejse hen og tjene noget mere?» Jeg tilbød at rejse med ham til Ditmarsken i Høstens Tid. Vi fik en god Dagløn, først ved Høstarbejde og siden ved Tærskearbejde. I Pelvorm blev jeg syg af sorte Kopper. Jeg havde endnu ikke haft nogen alvorlig Sygdom, og jeg forsøgte at drikke Sygdommen fra mig med forskellige stærke Drikke; om det var disse Drikke eller Sygdomme, som gjorde det, ved jeg ikke; nok er det, jeg blev forstyrret og vakte den største Forskrækkelse. Da jeg begyndte at skønne om min Tilstand, befandt jeg mig paa et Sygehus, og Lægen sagde mig, at jeg maatte prise min kraftige Natur; thi jeg havde været Døden nær. Da jeg var helbredt, vilde ingen

have mig i Arbejde der i Egnen, og jeg og min Kammerat rejste atter til Ribe Amt.

Et Par Gange var jeg igen ved Farveriet; men med Undtagelse af et længere Ophold paa Skrumsager ved Nørre Nebel søgte jeg snart bort derfra til det grovere Arbejde med Sten og Jord. Om Vinteren slog jeg Skærver til Landeveje, harpede Grus eller regulerede Veje, alt efter Vejrforholdene. I Sognene i Hedeegnene tog jeg mest Ophold om Vinteren. Var der intet Arbejde ude, tog jeg fat med i Gaardene, selv Røgterarbejdet holdt jeg mig ikke for god til, og da flere af de Entreprenører, jeg havde Arbejde for, tillige var Kreatur- eller Hestehandlere, tog jeg ofte ud med dem til Markeder. Det brogede Skue, som et Marked frembyder, havde meget tiltrækkende for mig. Smaa Folk i lange Frakker, men kloge, snilde og beregnende. Man ler ad Børnene, naar de løber hverandre omkuld for at gribe et Æble eller en lille Skilling. Ved et Marked er næsten alle som Børn, men med en højtidelig og vigtig Mine. Her er Penge at tjene, naar man er snild; saa nær som muligt til Stregen for det tilladelige, og over den, om det kniber. «To Meninger i en Tale, to Ender i en Hale, naar den hugges af». Prangere og Bønder veje og prøve Udtryk og Vendinger, taksere Dyrene, men ogsaa deres handlende Medmennesker. De er alle veltalende i den Grad, at ingen Oldgransker eller Sprogmand med større Dybsindighed og Kendermine kan holde Forelæsning over Ordenes Betydning, Bøjning, Afstamning og Oprindelse. Alt med den Bagtanke:

«Hvad er klogest og fordelagtigst for mig?» Og Humøret hæves i de mange Telte, der fristende omgiver Pladsen. Duft af Punch og Tobak pirrer Organerne, bekendte Røster, Latter og højrøstet Tale, dristige Vendinger og vingede Spydigheder fylder Øret. Jævne Folk, som til daglig er faatalende, og som man næppe kan slaa et Smil af med en Vognkæp, er ved Markederne veltalende, som om de var Rigsdagskandidater, og spøgende og leende drikker de Likør og slaar Køberen Bæstet eller Dyret til med eller uden synlige eller usynlige Fejl. Og Værtshusholderne! De er som Bier en Sommerdag i Boghvedens Blomstringstid. En Værtshusholderkone beklagede sig paa 2den Markedsdagen til mig over Regnvejret, der havde til Følge, at der kom saa faa Folk til Marked. «I Gaar», sagde hun, «var det ogsaa Regnvejr, og her uden for Teltet stod en Pøle Vand. Men saa gik jeg hjem og hentede et Knippe Halm, og det gjorde god Virkning; Folkene kunde ikke blot se Indgangen, men gaa paa Halmen ind i Teltet. Ak ja! I Dag vil det kun give lidt; men saa maa vi takke Vorherre for, hvad vi fik i Gaar!» — Hos Kreaturhandlerne i Vestjylland var jeg flere Gange med til Selskab. Der blev ofte holdt store Gilder, og Folk mødtes fra mange Sogne; flot skulde det være, det ene Køretøj flottere end det andet. Spise og Drikke var rigelig, og Dans og Spil kortede Tiden. Handler blev afsluttede, og Planer lagte for Forretninger i Egnen. Snart var det en Gaard, som skulde købes i Fællesskab for atter at sælges, snart en præmieret

eller præmieværdig Hest, Hingst, Hoppe, Tyr eller Ko. Man drøftede og værdsatte Genstandenes Egenskaber og Fejl, man beregnede Tab og Erobring med samme Alvor og Grundighed som en klog General, der leder et Felttog gennem Fjendens Land. Undertiden hviskedes der fortroligt, og en Blinken blev sendt ud for at vejre Købe- eller Sælgelysten hos en Person eller i en Egn. — Ingen Steder har jeg set Kortspil øvet med en Lidenskab saa stor som i Vestjylland. Fire Kort — fire Kroner og det dobbelte for Stikket, naar en gik Bet. Tit spilledes der Natten over og toges atter fat den følgende Dag. Der tabtes ofte store Summer; men man hviskede Beløbets Størrelse. De ivrige Spillere var godt nok paa det rene med, at det kunde ikke betale sig at arbejde, naar man var skabt til noget bedre, en Lære, som jeg dog heldigvis ikke kunde nærme.

Af Vestjyderne var der endnu en Del, som jeg ikke kendte, nemlig Fiskerne ved Vesterhavet. Et Foraar anskaffede jeg mig en Hest og en Vogn og tog Bestemmelse om at bruge $^1/_4$ Aar som Fiskehandler. Forretningen gik udmærket. Jeg var godt kendt i Sognene og kunde gøre Forretning fremfor andre. Fiskerne vilde gerne sælge til mig. Jeg glemte ikke at stikke dem en Flaske Brændevin ud, og de paaskønnede Opmærksomheden ved at tælle 22 til Snesen og give rigelig Smaafisk i Tilgift. Et sundere og fornøjeligere Folkefærd har jeg endnu ikke staaet i Forhold til. Naar Faren stod paa, var enhver paa sin Plads og gjorde sin Pligt. Naar Faren var forbi, tog man Oprejsning og spøgte som

store Børn. Gifte Mænd og ældre Karle gantedes med unge Piger. Den ene var den anden lig, og kun denne Følelse under uskyldig Spøg og Tale kunde give Mod til det ofte farefulde Erhverv. Fiskerne er tilmed gæstfri og glemmer ikke at belønne en Opmærksomhed. Med en Skæppe Kartofler, en Flaske Fløde eller en vel tillavet Kage gjorde man Lykke blandt Pigerne. En solid Middagsmad af fersk Fisk fik man for et godt Ord, og en ekstra Pandeskrald (stegte Fisk) for en Smule Opmærksomhed. Men var Gavn beregnet, og man spurgte, om man kunde faa en Flynder i Panden i Dag, da kunde det hænde sig, at man fik den straks, og det saa føleligt, at man tabte Appetitten til mere. En Fiskerpige er rask til Haand og Mund, og hun undser sig ikke ved at straffe en fræk og næsvis Person ved at give vedkommende en vaad Fisk lige i Ansigtet. Det nytter ikke at blive vred over en saadan Medfart, thi Vreden vil blive mødt med Latter og Haan. — Jeg blev Fiskernes fortrolige Ven, jeg kom ikke for at studere dem, men for at dele Livet med dem. Kan nok være, at vi ofte fik lovlig meget at drikke, naar Vejret forbød at komme paa Søen, og jeg altsaa ikke kunde faa Fisk at køre med. Jeg havde saa hjemme hos dem, og jeg holdt meget af deres Selskab. Naar jeg kørte omkring i Landet, maatte jeg søge Kroerne, og dem er der en Mængde af i Vestjylland. Det blev Kroværterne, som fik Fortjenesten. Jeg havde jo som tidligere anført kun mig selv at sørge for, og jeg havde en talrig Flok af glade og gemytlige Venner. Deres Antal voksede

i Forhold til min Fortjeneste. Nu er jeg gammel, Fortjenesten ringe og Vennerne faa.

Naar jeg nu tilføjer, at jeg paatog mig den væsentligste Del af Kanalarbejdet ved Udtørringen af Langsø, en Klitsø mellem Grærup og Børsmose, at jeg sammen med Stammose ledede Arbejdet i et Par Somre ved Filsø, rensede Kanalen og bjærgede en Mængde Hø for Godsejer Tranberg til Lønborggaard, at jeg en Tid arbejdede sammen med en Slagter Kruse i Nørre Nebel og ofte kørte til Varde og solgte Kød paa Torvet, at jeg en Tid var Teglbrænder, en Tid Gaardskarl i en Præstegaard, engang Grøftegraver og engang Klynekaster, — tror jeg at have nævnt det væsentligste af, hvad jeg har haft med at gøre, siden jeg kom her til Egnen. Arbejdet med Stenene har dog altid været mit kæreste Arbejde; enten tilhuggede jeg de større til Bygninger, til Mure, Trapper eller til Brug i Staldene, eller jeg slog Smaasten i favnevis til Vejmateriale. Der er ikke et Sogn i Herrederne omkring Varde, Esbjerg og Ribe, uden at jeg har haft Arbejde i det i længere eller kortere Tid, og mit Bekendtskab til Befolkningen i Egnen er vist større end nogen andens. I 28 Aar har jeg levet her som Arbejder, og endnu, skønt 80 Aar gammel, kan jeg tjene mit Brød og sørge for mig selv. Var Gigten ikke saa slem i min venstre Arm — jeg slog med Kejten — synes jeg endnu, at jeg kunde slaa nogle Favne Sten. Men nu maa jeg med den højre Haand løfte venstre Arm op hver Morgen og give den en Omgang, inden den vil gøre sin Tjeneste og staa mig

bi. Jeg vil skjule det; men jeg kan ikke: enten bliver jeg gammel, eller ogsaa har jeg været for haardt med. Jeg tænker tit tilbage paa de svundne Dage. Ærlighed og Troskab har jeg altid været besjælet af, og mit Arbejde er altid blevet anerkendt for solidt og godt. Men ikke alt i mit lange Liv har været, som det burde være. Jeg levede med, ikke blot i mit Folks Dyder, men ogsaa i dets Lyder. Jeg burde for længe siden have holdt op med at fede Kromændene. Men jeg havde intet Hjem, og en Ven finder en gammel Arbejder sjældent; tilmed betragtedes jeg som en fremmed og en Udlænding. Krostuen var mest mit Hjem om Natten og i ledige Timer. Luften der er usund. Man tror at gaa lige saa god ud som ind, og opdager først for sent, at man levede i en Indbildning.

Tit tænker jeg tilbage paa mine mange Oplevelser, og Livet her i Vestjylland staar altíd med de skønneste og ejendommeligste Minder. — En Sommer tilbragte jeg den meste Tid i en Præstegaard. Jeg har altid været vant til at tale frit til mine Medmennesker, og jeg talte med Præsten som med en Kammerat. Han følte sig ikke stødt eller fornærmet, mit fri og naturlige Væsen tiltalte ham. Jeg talte første Gang med ham en Dag, jeg lod ham vide, at Drengen ikke flyttede Faarene. «Saa kunde De have flyttet dem», fik jeg til Svar. «Nej, De maa helst selv se og faa Bevis for, at jeg taler sandt!» Drengen fik en Lussing af Præsten og løb af Tjenesten. Min Paastand, at Præstens Opførsel var forkert, maatte han anerkende. Saa blev Karlen i

Præstegaarden syg, og Præsten, der selv ledede Gaardens Drift, kom til mig og spurgte, hvad jeg tog i Dagløn. «2 Kroner», svarede jeg. «Men De faar ingen Brændevin». «Ja, saa 2 Kroner og 10 Øre, saa køber jeg selv min Brændevin». Saaledes blev det. Præsten kunde nok selv tage Del med i Arbejdet, og naar vi gik ene to, fik vi mangen fornøjelig Samtale. Han kunde saa udmærket tænke sig i min Stilling, og jeg forsøgte at tænke mig som Præst og se paa Johan. Om Søndagen kørte jeg med Præsten til Annekskirken og gik stadig ind og hørte Prædikenen. «Hvad synes De saa om Prædikenen, Johan?» spurgte han en Dag. «Ja, da De spørger derom, skal jeg ogsaa sige Dem min Mening,» svarede jeg. «Jeg gaar i Kirke for at høre Guds Ord, og det har altid glædet og trøstet mig. Hvor mange De har omvendt, bryder jeg mig ikke om at vide; thi det er noget, som De ikke engang selv ved Rede paa.» Præsten blev slet ikke vred for Svaret. For en Gangs Skyld var det vel befriende for ham at høre andet end det sædvanlige Præstesmiger: «Ja, det er sandt, Hr. Pastor!», «Det har De Ret i!», «Aa, hvor jeg har godt af at høre Dem aflægge et Vidnesbyrd.» — Dagen efter var jeg i Engen at slaa Græs. Præsten kom ud og vilde prøve Leen. Jeg lod ham prøve, men smilte ad hans Maade at slaa paa. «Er De ikke bedre til at prædike end til at slaa Græs, saa det ikke godt ud for Dem», lod jeg falde, og han kvitterede med at svare: «Var De lige saa god til at prædike, som til at slaa Græs, havde De bedre Udsigter.» Da

han havde øvet sig lidt, og Totterne stod og raabte efter ham, paastod han, at Leen ikke duede. Jeg mente, at Leen var god, men at Skaftet ikke duede. «Saa maa De ind til Købmanden og have et andet», foreslog Præsten; men da jeg saa prøvede og lod ham forstaa, at nu var Leen skaftet, smilte han og erkendte, at her var jeg hans Overmand. — Jeg var vel tilfreds i Præstegaarden; Underholdningen var udmærket og Arbejdet ikke saa meget som i en Bondegaard. En Dag blev jeg dog meget fornærmet, og det var en Søndag Eftermiddag. Der var Møde i Præstegaarden, en lille Kreds af Præstens udsøgte Venner samledes med Præsten og Fruen til Samtale. Gaardens Folk blev budt med, og jeg fulgte. Der blev talt om Kroerne ved Kirkerne og den Uskik, at Folk gaar ind og drikker før og efter Gudstjeneste. Alle var enige om, at naar de smaa Sorte gik ind, skulde de gode Ord nok gaa ud. Derimod gjorde jeg ingen Indvendinger; men saa henvendte Præsten sig til mig og sagde: «Er det ikke sandt, Johan?» Det var min Ære for nær. Jeg gav et kort Svar, lod Præsten vide, at personlige Fornærmelser taaltes ikke, tog min Hat og vilde gaa, og kun den elskværdige Præstefrue fik mig stillet tilfreds ved at forsikre, at hendes Mand slet ikke havde haft til Hensigt at fornærme mig. — Jeg blev i Gaarden den fastsatte Tid, og siden har jeg altid været velkommen der. Vilde Præsten have sit Glas Vin, vilde jeg have min Snaps, og der var en stiltiende Forstaaelse mellem os af, hvad der skulde forstaas ved Maadehold.

Ogsaa her i Vestiylland havde jeg tit et Mellemværende med Politi og Øvrighed. Det kneb mange Gange for mig at faa mit Tilgodehavende, og ikke sjældent skulde jeg narres et Beløb fra. Men jeg gik altid til Herredskontoret og klagede, og da det let hørtes paa mit Sprog, at jeg var en Udlænding, fik jeg altid Vejledning og Hjælp. Jeg begyndte at tro, at Herredsfogder og Borgmestre nu havde forandret sig betydeligt til det bedre; men saa indtraf der en Begivenhed, som atter bragte mig i Krigshumør over for Politi og Øvrighed.

Der blev stjaalet nogle store Stenhamre paa forskellige Steder i Koldingegnen. Politiet i Ribe Amt blev underrettet om det forefaldne, og Landpolitibetjentene blev sendt ud at spore. At de er nidkære i deres Stilling, maa man rose dem for; men de burde betænke, at fattigklædte Arbejdere ogsaa har Ære, og at det er voveligt at mistænke nogen for Tyv. Jeg blev mistænkt for at have stjaalet Hamrene. Jeg færdedes jo mellem Kolding og Varde, var Stenkløver og havde en Mængde Hamre og Redskaber. Tilmed kendte ingen mine tidligere Forhold; en forløben Tysker antog flere mig for at være, og nu skulde jeg nappes. Jeg arbejdede dengang ved Endrup Mølle. Som jeg en Dag sad og slog Sten og intet vidste om Tyveriet, langt mindre, at jeg var mistænkt, kom Politibetjenten og stod og saa paa mig og talte først om Vind og Vejr. Jeg kendte godt samme Betjent, havde ikke altid vist ham den Respekt, han mente, der tilkom ham, gjorde det endnu mindre, da jeg

vidste, at han som ældre Mand var bleven Betjent paa Grund af et rent Levebrødsspørgsmaal; han skyldte mig iøvrigt Penge, og jeg ventede aldrig at faa mit Tilgodehavende. Endelig begyndte Betjenten: «Det er gode Hamre, du har, Johan?» «De koster ogsaa kønne Penge», gav jeg til Svar. Saa gav han sig til at holde Forhør over mig, hvor jeg var født, hvor jeg havde opholdt mig, og navnlig hvad jeg havde beskæftiget mig med i de sidste Dage. Da han blev ved at spørge ud, tabte jeg Taalmodigheden og svarede: «Jeg mente, du var bleven Politibetjent; men nu hører jeg, at du ogsaa er Forhørsdommer. Du faar undskylde, men jeg lader mig ikke eksaminere af den første den bedste, jeg træffer paa Landevejen». Nu blev Betjenten vred — han lod mig vide, at jeg var Arrestant, at jeg var mistænkt for et Tyveri, at jeg havde straks at pakke alle mine Hamre sammen og følge ham. Jeg lod et Ord falde om, at Skæmt til Maade var godt nok; jeg troede, at det hele var Spøg. Men da Betjenten spurgte, om jeg godvillig vilde lyde Politiet og efterkomme Ordren, forstod jeg, at det var Alvor med Anholdelsen. Betjenten befalede mig at tage Hamrene paa Nakken og følge; vi skulde til Bramminge Station, men lægge Vejen ad Aalbæk Mølle; thi der havde jeg arbejdet den sidste Tid, og der skulde søges Oplysninger om mig. Men jeg vilde nok ikke slæbe paa Hamrene — de vejede over 100 Pund — og gaa som en Forbryder bag efter Betjenten. Der maatte saa lejes en Vogn, og jeg tog Plads paa højre Side af Betjenten. «Vil du nu rejse

fra os, Johan?» blev der sagt, da vi kørte ud af Gaarden. Jeg forsikrede, at jeg kom snart tilbage at gøre Arbejdet færdigt. Folk gloede paa os, da vi kørte frem ad Vejen. Vi var et Par store, kraftige Karle begge; men vi brugte kun Munden til hinanden. Hamrene gjorde Musik og sang i høje Toner, da vi kørte af Sted. Jeg tog Anholdelsen fra den gemytlige Side og morede mig over Betjentens Nidkærhed. En Flaske Brændevin havde jeg i Lommen, noget kaad var jeg, og mødte vi kendte Folk, raabte jeg: «Nu kommer Tyskeren med Politiet!» I Aalbæk Mølle døjede Betjenten meget med at faa fat paa en anden Vogn, som kunde køre os til Bramminge. Han skulde ogsaa passe paa, at Forbryderen ikke løb. Det var der dog ingen Fare for. Jeg fandt Historien alt for morsom til ikke at nyde den helt. Da vi kom til Bramminge, traf vi der fælles bekendte, blandt andre en stor Kreaturhandler, en Slægtning af Politiet. Jeg var straks i Selskab med kendte Folk og lod, som om jeg ikke saa hverken Politi eller Gendarmer, der spadserede paa Gulvet. Endelig kom Toget, som vi skulde med til Varde. Men jeg vilde nok ikke bære Hamrene paa Stationen. Dem fik Politiet selv at sørge for. Da vi kom til Stationen i Varde, skændtes vi igen om, hvem der skulde bære de omstridte Hamre. Jeg vilde ikke, og Betjenten følte det under sin Værdighed. En Arbejdsmand blev saa lejet til at bringe dem op paa Skads Herredskontor. Det var Aften, da vi kom til Varde, og Betjenten fik Ordre til, at jeg skulde sættes i Ar-

resten til Dagen efter. Jeg paastod, at jeg først maatte ind i en Beværtning og have noget at spise. Jeg forsynede mig vel med Spise og Drikke, og da man fordrede Betalingen, sagde jeg, at jeg stod under Politiets Formynderskab. Betalingen vedkom ikke mig. Arrestforvarer Knudsen modtog mig med Forundring og spurgte: «Hvad er det med dig, Johan?» «Med mig er det godt», svarede jeg, «men Politiet tror, at jeg har stjaalet Hamre». Knudsen var Svoger til Farver Jørgensen paa Skrumsager, hvor jeg en Tid havde været Farversvend, og der havde jeg lært Knudsen at kende. Han fortalte, at Jørgensen havde omtalt mig rosende. Dagen efter — Kl. 9 om Morgenen — blev jeg stillet i Forhør. Baade Fuldmægtig Hansen og den gamle Herredsfoged Rosenørn spurgte mig ud og betragtede Hamrene. Jeg svarede kun lidt og kort. Papirer havde jeg; men de laa i Lindknud Sogn. Da gik Arrestforvareren hen og hviskede til Fuldmægtig Hansen, og Enden paa Forhøret blev, at jeg skulde sendes til Kolding til Andst-Slaugs Herreders Kontor. Vi rejste. Den samme Betjent ledsagede mig, og vi skændtes hele Tiden om Hamrene. Jeg vilde ikke slæbe paa dem. — Jeg var godt kendt i Kolding og vidste nok, hvor Kontoret var, men ledte Betjenten omkring i Byen en Tid og holdt ham i den Formening, at vi nærmede os Kontoret, mens vi fjernede os derfra. Omsider opdagede han min Hensigt, og ved Hjælp af en Gendarm — det var i Gendarmernes og den politisk bevægede Tid — fik han mig bragt til Kontoret. Borgmesteren

havde jeg hørt om i Forvejen. «Her er nok en myndig Borgmester», tænkte jeg og gottede mig til Forhøret. «Her er den Mand, som antages at have stjaalet Hamrene», meldte Betjenten, som bragte mig, og rakte Borgmesteren en Rapport fra Kontoret i Varde. «Naa, du vil altsaa ikke tilstaa», henvendte Borgmesteren til mig. Mit Svar derpaa var: «Jeg har ikke den Ære at kende dig. Du kunde gøre mig den Tjeneste at sige mig, naar vi drak dus, eller hvor vi vogtede Svin sammen». Forhøret var endt, og Borgmesteren befalede: «Bring Manden i Arrest. Han maa lære at tiltale Øvrigheden med mere Respekt». Jeg sad i Arresten i to Dage og begyndte at finde Historien noget ubehagelig. Men saa kom der en Morgen en Politibetjent og hentede mig. Han skulde rejse med mig hen til de bestjaalne og vise dem Hamrene. Samme Politibetjent var en særdeles flink Mand, og han blev ikke lidt forundret ved at finde mig som Arrestant; han hed Sejer-Hansen og havde ligget som Soldat paa Gottorp Slot i min korte Tjenestetid der. Han huskede mig godt og troede straks paa min Uskyldighed. Den første Stenkløver, vi skulde tale med og vise Hamrene, arbejdede ved Nebel Kro. «Her er den stjaalne Hammer», raabte Betjenten til ham. Samme Stenkløver kendte mig og havde arbejdet for mig i flere Aar. Da han saa mig, vilde han ikke se paa Hamrene i Vognen, men svarede: «Johan stjæler ikke Hamre, og han har tilmed bedre Værktøj end Folkene her». For at føje Betjenten saa han dog paa Hamrene, men erklærede, at han ikke kendte

nogen af dem. I 2—3 Dage rejste vi om i Egnen og levede paa Politiets Regning. Vi kom til alle de bestjaalne, og en grundigere Frikendelse kunde jeg ikke faa. Vi tog os alle en hjertelig Latter og opfriskede gamle Minder. Da vi nu var nær ved Vejle, ønskede jeg at hilse paa gamle bekendte, og Betjenten tog med derind. Vi tog ind til Gæstgiver Offersen. Han var tillige Stenhugger, og jeg havde haft meget Arbejde sammen med ham. Han stod i Gaarden, da vi kørte ind, kendte mig straks og spurgte, af hvad Grund jeg kom der. «Jeg er Handelsrejsende», svarede jeg, og her er min Kusk. Han faar 7 Kroner daglig af Politiet for at køre mig omkring i Egnen». Hvad jeg handlede med? Ja, det var naturligvis Stenhamre. — Det skal siges til Borgmesterens Ære, at da vi kom tilbage til Kolding, og min Uskyldighed var godtgjort, var han Venligheden selv og beklagede, at Politiet i Skads Herred havde voldt mig saa megen Ulejlighed. Han sørgede for Logis til mig og forsynede mig med Rejsepenge til Hjemturen. At jeg var velkommen, da jeg i god Behold kom tilbage til Endrup Mølle med mine Hamre, og at Rejsen morede Folk, som hørte om den, er en Selvfølge. Ingen, som kendte mig, havde tvivlet om min Ærlighed. At Politiet — og særlig Betjenten — fik en lang Næse, var der ingen, som beklagede sig over.

Ved Tjærborg Station er der nogle meget store Grusbanker, hvor der hvert Aar tages en Mængde Grus, som anvendes paa Banestrækningen mellem Varde og Lunderskov. Da jeg var omkring ved

70 Aar, havde jeg hvert Aar i nogle Maaneder Arbejde ved Grusarbejdet der og kørte med Grustoget. I Førstningen mente man, at jeg var for gammel og ikke duede til strengt Arbejde. Jeg bad, om det maatte komme an paa en Prøve. Min Færdighed i at haandtere en Spade og en Skovl viste jeg ved at grave et Hul paa en Kubikalens Størrelse og spørge, om nogen kunde grave et Hul som dette hurtigere og kønnere i Kant i samme Tid. Ingen vilde prøve, og da jeg saa atter fyldte Hullet, erklærede jeg højtideligt, at nu begravede jeg 50 Aar af mit Liv og haabede, at jeg som en 20aarig Yngling kunde antages i Lavet. Ingen Indvendinger, jeg var antaget, og da jeg derefter viste, at jeg kunde bøje Arbejdernes stærkeste Mand, var jeg deres Kammerat. — Endnu mindes jeg mange af Arbejderne, især Synge-Thomas. Han nynnede ikke men sang af fuld Hals, selv naar han havde det strengeste Arbejde for. Naar vi kørte ud med Grusvognene, gjorde han Musik paa et Strengeinstrument — en Grusharpe, som vi havde dannet noget om. Jeg sang Bas og slog paa Tromme; Trommen var min Skovl og Knoerne Trommestikkerne. Thomas traf jeg siden i Esbjerg. Da var han Soldat i Frelsens Hær, og der gjorde han Lykke ved sin udmærkede Sangstemme.

Vest for Faaborg findes den sidste større Grusbanke, som jeg har omkastet, og hvoraf jeg har harpet Grus til Landevejen mellem Faaborg og Varde. Snart vil sagtens denne Grav som saa mange andre være jævnet, og det vil glemmes, at jeg lavede

de store Udgravninger. Stenene i Landevejene vil slides og trykkes ned i Grunden, og ingen vil mindes, at jeg var med til at bringe det gode Vejmateriale frem: mit Arbejde var jo ogsaa kun en simpel Arbejders. Jeg faar ikke noget Mindesmærke paa min Grav; hvem skulde sætte det, og hvem skulde have Glæde af at se paa det? Men de mange Sten, som sidder i Bygninger, i Broer og Stenkister, Stenbro ved Stationerne og ved mange Gaarde og Huse, dem betragter jeg som mine Mindestene. De vækker ikke Længsler eller Savn, de taler ikke berømmelige Ord om Daad og Snilde; de fortæller mig kun, at jeg har tjent mit Brød i mit Ansigts Sved, at jeg har faaet Lov at leve blandt det Folk, hvor jeg havde hjemme.

Hvorledes en gammel udslidt Arbejder tilbringer sine sidste Aar, er snart fortalt. Jeg kan næppe tjene saa meget, at jeg kan betale for Kost og Logis. Ingen holder vel heller af at have mig; thi jeg er vist bleven noget stiv og egensindig, og hvad mange kalder stort og godt, kalder jeg smaat og daarligt, og omvendt. Men jeg kan tjene saa meget, at jeg kan leje mig en Stue, og hidtil har jeg ogsaa kunnet tjene Føden. Min Stue er lille og lav — lerstampet Gulv og et Møblement, som jeg selv har lavet. Jeg er mere glad ved mit Bord og min Skammel, som jeg har slaaet sammen af uhøvlede Brædder, end mange ved deres polerede Møbler, der kun benyttes ved højtidelige Lejligheder. Min Seng bestaar af nogle gamle Tæpper, og mine Klæder er grove og simple, og mange, som kommer ind i min Stue,

beklager min Fattigdom; men de tier snart, naar jeg forsikrer dem om Husets Herligheder, og mere end een fattig Mand glæder sig endnu ved min Gæstfrihed og faar Bugen fyldt ved mit fattige og tarvelige Bord. Ejer jeg intet, kan jeg trøste mig ved, at mit Hjerte ikke er og aldrig har været besværet af Gerrighedens fæle Dæmon. — I Faaborg Sogn, ved Landevejen ad Bramminge, ligger mit lille uanselige Fæstehus. Der gaar næppe en Dag, uden at en eller anden ser ind til mig. Er det Vinter, og Naboerne ikke har set mig en Tid, gør de sig et Ærinde herind. Et Stykke Sul, en Kage eller en Flaske Mælk bringes ofte herind, og skønt mit Hjerte krymper sig ved at modtage Gaver, glæder jeg mig dog ved, at Naboerne tænker venligt paa mig. Meget har forandret sig for mig i de sidste Aar. Mens Folk før saa paa mig med mistroiske Blikke, forstaar de nu, at jeg blot forlanger en lille Plads for mig selv og kommer ingen for nær. Ofte faar jeg Bud om at møde her eller der, og man ønsker min Hjælp til et eller andet: kløve nogle Sten, lægge lidt Stenbro eller fælde et Par Træer. Jeg gaar, naar jeg kan, men bestiller kun lidt; thi jeg er for langsom i Vendingen, og den venstre Arm nægter sin Tjeneste. Jeg erfarer stadig, at der bliver sendt Bud efter mig, ikke saa meget for den Tjeneste, jeg kan yde, som for den Lejlighed, jeg derved giver andre til at yde mig Tjeneste. — Om Efteraaret har jeg min Hovedfortjeneste ved at tage Kartofler op. Jeg faar hver 7de, undertiden hver 6te Skæppe, og jeg tjener saa meget, at jeg

rigelig har Kartofler Vinteren over og kan endog sælge for nogle Kroner. — Jeg mener selv at være en Mester i Kogekunsten. Sulet kommer ind ad Døren til mig, og Suppe, Kaal, Ærter og Flæsk er mine stadige Retter. Et Brød varer mange Dage, og altid er der en eller anden venlig Husmoder, der sender mig et friskt, hjemmebagt Brød eller en Kage. Har jeg en Krone eller to, ejer jeg mange Penge til at købe Livsfornødenheder for. — Mit Vinterarbejde bestaar mest i at binde Vidjekurve. Det giver ikke stor Fortjeneste; men Tiden gaar, jeg er i Arbejde, og Tankerne hviler i Følelsen af, at jeg gør Nytte og tjener mit Brød. Den Dag, jeg henter Pilene i en anden Mands Have, og den Dag, jeg bringer den færdige Kurv, er saa vel som den Dag, jeg binder Kurven, en Arbejdsdag for mig, lige saa kær som den Dag, da jeg i min Manddoms kraftige Aar gik til mit Arbejde. — Om Natten bliver Tiden aldrig lang for mig. Jeg lever da mit Liv om igen. Det brogede Skue af de mange mærkelige Mennesker, jeg har staaet i Forhold til, træder frem. Rigmanden og Stodderen, den snilde og den enfoldige, Ærligheden og Ondskaben, — alle have de en Historie at fortælle mig, en Historie, jeg selv har Part i, en Historie, som Stormens Orgel betegnende bruser med i, men ogsaa tit en Historie, hvor Harpen høres, som stemmer til Fred. Min lille Lampe er anbragt ved Siden af Sengen, og bliver Tiden mig for lang, og jeg ikke kan sove, tænder jeg Lampen, holder den tæt hen til Bladet eller Bogen, jeg læser i, og jeg er lige saa lykkelig i

mine Kaar, ja, maaske langt lykkeligere end Rigmanden, der trykker paa en Knap, og det elektriske Lys oplyser hans forgyldte Sale. Min Lampe! Ja, se her: En lille Medicinflaske. Røret, som Vægen gaar igennem, er anbragt i Proppen. En saadan Lampe er billig, og den tærer kun lidt Olje. Den brænder i 4—5 Timer, og der er i den Tid ikke brugt Olje for 1 Øre. Flammen er ganske vist kun lille; thi trækkes Vægen for højt op, vil Lampen ose. Men jeg ser godt og bruger ingen Briller. Da jeg var omkring ved de 60 Aar, havde jeg lagt mig Briller til, og havde jeg fortsat med Brugen af dem, var mine Øjne nok blevne ødelagte. Heldigvis traf det sig saa, at engang, jeg besøgte min gamle Stedmoder, klagede hun sig, at hun havde tabt sine uundværlige Briller. Jeg gav hende mine og gjorde en Velgerning mod os begge.

Flid og Nøjsomhed præger mit stille Liv. Det er to dejlige Ord, og jeg elsker dem. Flid og Nøjsomhed skal tage sig bedst ud paa Afstand. Jeg har nu valgt at gøre Bekendtskab med Ordene paa nært Hold, og jeg har faaet Velsignelse deraf. Jeg har hørt mange tale endog rørende om Velsignelsen i de to Begreber, og de talte vist Sandhed; men Talen blev alligevel saa komisk, naar man vidste, at de, som førte Ordet, selv kendte saa lidt til virkelig Flid og Nøjsomhed.

Kun en lille Tid har jeg endnu tilbage. Saa begraver man mig i et Hjørne paa Kirkegaarden. Ingen vil fælde Taarer ved min Død, og ingen vil savne mig. Mine mange og store Hamre har jeg

tænkt at begrave; thi beder jeg om at faa dem med i min Kiste, — de kunde dog holde som en Slags Ligtale over mig — faar jeg vist ikke min Begæring opfyldt. Slægten regner godt, og det Par Kroner, de kan koste, skal komme de levende til Gode. Godt at jeg ikke skal se, med hvor svage Muskler paa spinkle Ben Efterslægten vil føre dem. Jeg vilde da vist vende mig i min Grav af Ærgrelse. Jeg var kun Arbejder; men jeg var det med Liv og Sjæl. Nu er der kun faa, som tager fat paa et legemligt Arbejde med Færdighed og godt Humør. Der tænkes nu alt for meget paa saa lempeligt at liste sig gennem Verden: bestille lidt, leve godt, samle mange Penge og faa Ros for Livet. Til sidst skal der gøres en god Handel med Vorherre: Han skal kønt sætte Menneskene ind i Himmerig, fordi de i Livet var saa smaa og ubetydelige og havde saa smaa Tanker om sig selv.

En Sorg har jeg, som jeg længe har baaret paa og spejdet efter at faa Trøst i: Tysken trænger længere frem mod Nord. Jeg, det enlige og krogede Skud, bøjede mod Nord, og Roden af min Slægts gode, nordiske Stammetræ bliver gnavet og ødt, inden jeg finder Hvile i Moderlandets Jord. Jeg har vel ikke altid gjort, hvad jeg kunde; men jeg elskede Dansken og det danske Folk; jeg ofrede Danmark mine Kræfter, og havde min Glæde af at være med til at bygge Landet. Skønt jeg har sat dybe Mærker i Stenene, banet dem smukt og fjærnet Kanterne, tør jeg ikke derfor haabe, at de vil raabe, hvis Menneskene tier. Min Hovedpude er kun Hø

og Straa, men jeg hviler sødt derpaa; thi jeg hviler blandt mit Folk, og jeg ved, at jeg har været tro i min Kærlighed til gamle Danmark.

Jeg bor nu paa mine gamle Dage ved Siden af Landevejen, og det har jeg min Glæde af. Huset er vel fattigt, Ruderne smaa og Døren lav. Af vejfarende er det derfor ogsaa mest Smaafolk, som ser ind til mig, Folk i fattige Klæder, uden Penge, men med en sulten Bug. Jeg plejer ikke at raisonnere, om vedkommende er værd at hjælpe. Det kan ske, at jeg kommer til at øve Gæstfrihed mod en Dovenlars eller en fægtende Svend, som det skete for nylig, da Sognefogden nappede en saadan stakkels Synder hos mig og under Bevogtning førte ham til Arresten. Da de trak af med ham, kom jeg til at raisonnere: En Vogn til Varde — 3 Mil — mindst 6 Kr. Sognefogden og hans Haandlanger hver 4 Kr., ialt en Udgift af 14 Kr. Saa skal Politiet afholde Forhør, der indkaldes Vidner, og der søges Oplysninger om Synderens tidligere Liv. Omsider findes hans Forsørgelseskommune, og er han Udlænding, transporteres han ud af Landet. Der telegraferes og telefoneres, skrives Attester og Rapporter; Arrestforvareren maa forpleje Arrestanten, og have en Del af sin Løn derved. Slipper Politikassen med en Udgift af 100 Kr. for at faa en saa grov Misdæder afstraffet, da slipper den billigt. Men bevares: Han var en Synder og havde overtraadt Loven, og Loven skal overholdes eller — forandres. Synderen havde maaske tigget 50 To-Øre. — «Naar Stoddere hjælper Stakler, er der Glæde i Himmerig». Den Mand,

som føjede disse Ord saa vel sammen, at mange fik Glæde af at gentage dem og virkeliggøre dem i det praktiske Liv, forstod bedre end hele vort Politi at hjælpe Staklerne; thi fægtende Haandværkssvende eller Landstrygere er Stakler, som kan sættes i Klasse med Gødningsagenter, Muldvarpe og Graaspurve, og de trænger til Hjælp. Mange af dem kan hjælpes, om man bød dem Plads ved sit Bord og derefter gav dem en Spade eller en Plejl i Haanden. Og kan der blive Glæde i Himmerig, fordi Stodderne hjælper Staklerne, saa maa der blive Jubel, hvis uniformerede Politibetjente faar Hjerte til at hjælpe de faldne, at vise dem Arbejdets Velsignelse i Modsætning til frit Logi i Arresthusenes skumle Celler. — Jo, Landevejen og Livet paa den kan fortælle mig meget. Jeg har selv slidt saa mange Saaler paa den og delt Arbejdernes Kaar. Rejselysten kan endnu komme over mig, men Befordringen er ikke i Orden. Giver jeg mig ud paa Vandring, maa jeg tit staa stille og støtte mig til min Stok. Mens jeg staar der, undres jeg over Travlheden og synes tit, at den er lige stik imod Fornuften. Folk farer afsted, som var det Livet om at gøre. Om det saa kun er en Tjenestekarl, som skal til Smeden for at faa en Ring om sin Træsko, saa kører han paa Cyklen derhen i en saa vild Fart, at man skulde tro, at han var i Ordonnanstjeneste under et afgørende Slag. Det maa derfor undskyldes, om han kører mod en anden lige saa vildt fremfarende Cyklist, kører Cyklen i Stykker og faar en ekstra Udgift paa 50 Kr., brækker maaske et af sine Ben, maa

ligge til Sengs i flere Maaneder og have fri Forplejning af Husbonden, der selv maa forrette det dobbelte Arbejde og maa være en Engel af Gemyt, om han ikke bliver gnavtn. Jeg kan nu saa meget godt lide Virksomhed og Travlhed, men den febersyge og nervespændende Rastløshed, som præger vor Tid og vort Folk, baader kun lidt, og den varsler daarligt om Ro og Fred i Alderdommen. Jeg er vist ikke saa ædel en Sjæl, at jeg kan sørge over Daarligheder, men derimod kan jeg ærgre mig, og sker det, at Ærgrelsen faar Luft, saa er der ingen, som bryder sig derom. Ja, det kunde hænde, at Drengene gav sig til at synge om mig, som de synger om Stendyssen: «Ti du stille, du gamle Gnav.» Og maaske de endog kan mene, at jeg trængte mest til at hugges i Skærver. Jeg holder derfor mest mine Bekymringer hos mig selv, og mens jeg lister hen ad Vejen, hilser jeg venligt enhver, jeg møder. Men tit bliver min Hilsen ikke gengældt, for nu er der nok kommet nye Regler for, hvem man skal hilse paa sin Vej. Somme hilser kun de fornemme og altsaa ikke mig; andre hilser kun deres Venner, og af Venner har jeg kun faa, — og atter andre hilser kun dem, som de staar i en vis Afhængighed til, og hvorfor skal de hilse paa mig. Desuagtet har jeg som sagt ikke lagt af at hilse; thi jeg har rejst saa meget og modtaget Hjælp af saa mange fremmede, at jeg ser paa alle mine Medmennesker som paa en stor Kæde. Og i Kæden har hver lille Ring sin Plads og Betydning.

Det er som en Prædiken for mig at gaa hen ad

Landevejen. Den kommer ude fra den store Verden og gaar omkring til fremmede Lande og Folk. Den kan nok faa en gammel Vandringsmand til at spørge: Er det ogsaa sandt, at alle Veje fører til Rom? Jeg behøver ikke at spørge, om Vejen her gaar til Rom i Italien; thi jeg har fulgt Vejen fra Italien og hertil; men ved Rom tænker jeg paa det Sted, om hvilket vi synger, naar vi steder vore kære til Hvile: «Her mødes alle Veje». Jeg ser, Milestenene staar her, og fornemmer, at jeg ret snart har passeret den sidste. — Er jeg bange for at dø? Nej, jeg er. jo en gammel Dragon, og ingen Soldat maa være ræd for Døden. Men der skydes nok ikke Kanoner derovre bag Graven, og der staar nok heller ikke nogen Strid mellem Nationer. Jeg ved ikke, hvoraf det kommer, men jeg kan godt lide den hvide Bygning derhenne, — den hæver sig saa skærmende over de faldnes Grave. Jeg loddede ikke Kristendommens Dybder; jeg forstod bedst Prædikenen om Johannes; thi jeg har set saa mange bevægelige Figurer, som ved enhver Luftning svingede hid og did. Jeg roser mig ikke af min store Stenhammer, — den lukker ikke op for mig; men den baader mig lige saa meget, som en Guldklump baader en Rigmand. Min Hammer hjalp mig til at bevare Sundheden og et godt Humør, den øgede Kraften og stivnede Viljen. Hvorledes det var gaaet mig, om Fædrene havde hængt et Lod af Guld ved mit Livs Urværk, ved jeg ikke, men det skal nok være sandt, at Guldet — hvor meget det end kaldes det ædle Metal — tit fortærer Arbejdets skønneste Frugter, Glæde

over Livet og Fred i Sind og Tanke. Jeg priser min Lykke, at jeg blev en Arbejder blandt mit Folk, og naar jeg nu ret snart gaar bort fra mit Dagværk og passerer den sidste Milesten, blotter jeg mit Hoved og takker for Rejsen.